

โครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน

สำนักงานจัดการที่ดินของรัฐ

กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย

ทองดี กอปรน

www.dol.go.th

โครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน

สำนักจัดการที่ดินของรัฐ
กองฝึกอบรม
กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย
สิงหาคม ๒๕๕๕

คำนำ

หนังสือ เรื่อง “โครงการจัดที่ดินของรัฐ จัดความยากจน” เล่มนี้ เป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการดำเนินโครงการการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่อง “โครงการจัดที่ดินของรัฐ จัดความยากจน” (Knowledge Forum) ซึ่งเป็นการดำเนินการจัดการความรู้ตามแผนจัดการความรู้ของกรมที่ดิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๕

ความรู้ที่ได้นำมารวบรวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ เป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) และความรู้ที่ฝังลึกในตัวตน (Tacit Knowledge) ที่ไม่สามารถแสวงหาจากตำราใดๆ ได้ เพราะเป็นการรวบรวมจากการถ่ายทอดจากประสบการณ์การทำงานจริงของผู้ถ่ายทอด ซึ่งเป็นข้าราชการกรมที่ดินที่เข้าร่วมกิจกรรม นับเป็นความรู้ที่ทรงคุณค่า ข้าราชการกรมที่ดินรุ่นต่อไปจะได้ศึกษาและถ่ายทอดความรู้ให้แกกัน อันจะช่วยให้คนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรมที่ดินหวังเป็นอย่างยิ่งว่า องค์ความรู้ที่ทรงคุณค่าในหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อข้าราชการกรมที่ดินและผู้สนใจ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและขยายผลต่อยอดความรู้ต่อไปได้อีก

สำนักจัดการที่ดินของรัฐ

กองฝึกอบรม

กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย

สิงหาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

	หน้า
● การบรรยาย การบริหารจัดการที่ดินของรัฐ โดยนายมนัส นุ่มสวัสดิ์ ผู้อำนวยการสำนักจัดการที่ดินของรัฐ	๑
● การบรรยาย โครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน โดยนายชัชวาล สมจิตต์ ผู้อำนวยการส่วนคุ้มครองที่ดินของรัฐ สำนักจัดการที่ดินของรัฐ	๙
● แนวทางการดำเนินการโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน	๑๓
ประเด็นปัญหา	
● สำนักงานที่ดินจังหวัดเชียงราย	
๑. ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับสภาพภูมิประเทศ หากเป็นที่ที่มีความสูงชัน ซึ่งต้องมีการแผ้วถาง ทำให้การรังวัดเป็นไปด้วยความยากลำบาก เป็นเหตุให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความล่าช้า	๒๐
๒. ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับราษฎรซึ่งครอบครองทำประโยชน์ ทั้งที่มีเอกสารสิทธิและไม่มีเอกสารสิทธิที่คัดค้านการรังวัด	๒๐
● สำนักงานที่ดินจังหวัดชัยภูมิ	
๑. การสำรวจพื้นที่ดำเนินการซึ่งมักพบปัญหาและอุปสรรคเนื่องจากการให้ ข้อมูลเกี่ยวกับแนวเขตที่สาธารณะไม่ตรงกับของราษฎรและผู้นำในพื้นที่	๒๒
๒. การไม่ยอมรับของราษฎรว่าได้บุกรุกที่สาธารณประโยชน์ และกลัวเสีย การครอบครองในที่ดิน	๒๒
๓. พื้นที่การครอบครองทำประโยชน์ของราษฎรมีมากกว่าหลักเกณฑ์ที่ทาง ราชการกำหนดให้จึงไม่ยอมที่จะเสียผลประโยชน์ของตน	๒๒
๔. การสนับสนุนงบประมาณไม่เพียงพอกับงบประมาณที่เสนอขอ ทำให้ผู้เสนอโครงการไม่มั่นใจว่าจะสามารถดำเนินการต่อได้หรือไม่	๒๓
● สำนักงานที่ดินจังหวัดตาก	
๑. ขั้นตอนการตรวจหาพื้นที่ก่อนการจัดทำโครงการฯ	๒๔
๒. ขั้นตอนการดำเนินการรังวัดที่ดินตามโครงการฯ	๒๔
๓. ขั้นตอนการดำเนินการจัดทำประชาคมราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ	๒๕

- **สำนักงานที่ดินจังหวัดพิษณุโลก**
 - ปัญหาเกี่ยวกับการเบิกจ่ายค่าเบี่ยประชุมคณะกรรมการพิจารณาเพื่อ
อนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามระเบียบกระทรวง
มหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ
พ.ศ. ๒๕๔๗/ ๒๖
- **สำนักงานที่ดินจังหวัดบุรีรัมย์**
 - ๑. กรณีที่สาธารณประโยชน์ที่อยู่ในเขตป่าไม้ แต่ปฏิรูปที่ดินไม่ได้ประกาศ
เป็นเขตดำเนินการ ไม่ต้องมีหนังสือสอบถาม สปก. กรณีไม่ประสงค์จะ
ดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตลอดไป จังหวัดสามารถนำมา
จัดที่ดินตามโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน ได้หรือไม่ ๒๗
 - ๒. เป็นที่สาธารณประโยชน์แต่หน่วยงานผู้ดูแลไม่สามารถชี้แนวเขตให้ตรง
นสล. ได้ ๒๗
- **สำนักงานที่ดินจังหวัดยโสธร สาขามหาชนะชัย**
 - ๑. ปัญหาที่เกิดขึ้นกรณีจัดที่ดินสาธารณประโยชน์ที่มีการออกหนังสือสำคัญ
สำหรับที่หลวงแล้ว ๒๘
 - ๒. ปัญหาที่เกิดจากหน่วยงานผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและฝ่ายปกครอง ๒๘
 - ๓. ปัญหาความล่าช้าที่เกิดจากการแบ่งแปลงที่ดิน ๒๙
- **สำนักงานที่ดินจังหวัดร้อยเอ็ด**
 - ๑. เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินโครงการฯ ไม่มีความรู้
หรือขาดความเข้าใจในวิธีดำเนินการ ควรจัดทำคู่มือสำหรับเจ้าหน้าที่
ของอำเภอเพื่อศึกษาทำความเข้าใจและเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ๓๑
 - ๒. ในการปฏิบัติหน้าที่ของช่างรังวัดมักประสบปัญหาเกี่ยวกับผู้บุกรุกไม่อยู่
ในพื้นที่ไปทำงานต่างถิ่น ทำให้การสอบสวนบันทึกถ้อยคำหรือการนำรังวัด
ไม่ราบรื่นและผู้บุกรุกหลายรายมีความประสงค์จะให้ออกหนังสืออนุญาต
ในนามของบุตรหลานหลายแปลง ๓๑
 - ๓. แปลงที่ดินที่ดำเนินโครงการฯ ๓๑
 - ๓.๑ การรังวัดออก นสล. ซึ่งดำเนินการพร้อมกับการจัดทำโครงการมักประสบ
ปัญหาความล่าช้า เนื่องจากเรื่องราวการรังวัดออก นสล. ส่วนใหญ่มี
ความบกพร่องต้องส่งแก้ไขไปมาระหว่างจังหวัดกับสาขา จึงควรออก นสล.
ให้เสร็จก่อนดำเนินโครงการฯ

๓.๒ แปลงที่ดินที่อยู่ในหลักเกณฑ์ต้องดำเนินโครงการฯ เพื่อแก้ไขปัญหา
การบุกรุกที่ดินของรัฐ แต่ท้องถิ่นหรืออำเภอไม่มีความประสงค์
จะจัดทำโครงการฯ

๔. ระเบียบ/กฎหมาย/แนวทางปฏิบัติ ควรให้คำจำกัดความ “ผู้บุกรุก” ให้มี
ความชัดเจนว่า เป็นผู้บุกรุกมาตั้งแต่เมื่อใด พ.ศ. ไດ ๓๒

● สำนักงานที่ดินจังหวัดเลย

๑. ผู้บุกรุกไม่ยอมรับสถานะความเป็นที่สาธารณประโยชน์ แต่อยากได้
หนังสือแสดงสิทธิในที่ดินมากกว่า ๓๓

๒. ประชาชนไม่เข้าใจเจตนารมณ์ในการได้รับใบอนุญาต เมื่อมีหนังสือ
อนุญาตฯ แล้ว ก็กลับนำไปแสวงหาผลประโยชน์ เช่น ขายสิทธิกัน
เอาสิทธิไปหมุนเวียนหาเงิน ๓๓

๓. การระบุว่า “เป็นโฉนดคนจน” ทำให้เกิดความรู้สึกแก่ผู้ได้รับหนังสืออนุญาตฯ ๓๓

๔. เมื่อมีการมอบหนังสืออนุญาตฯ ไปแล้ว ได้มีการติดตามตรวจสอบว่า
ผู้ขอมีการทำผิดเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในหนังสืออนุญาตฯหรือไม่ อย่างไร ๓๓

๕. หากต่อไปภายหน้ายินยอมให้ผู้บุกรุก อยู่ในที่ดินนานจนเกิดความหวงแหน
รู้สึกว่าจะอยู่ในฐานะเจ้าของสิทธิมากกว่าเป็นผู้บุกรุกแล้ว มีการยกเลิกหรือไม่ ๓๓

๖. มาตรการจัดที่ดินของรัฐจัดความยากจน ควรเป็นแนวทางแก้ไขปัญหา
ระยะสั้น ส่วนมาตรการระยะยาวในการแก้ไขปัญหาค ควรหาที่ดินทำกิน
ที่ได้รับสิทธิจากการปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.) มาให้ผู้บุกรุกเข้าไปอยู่แทน
หรือตรวจสอบแล้วมีสิทธิในที่ดินอื่นเพียงพอแก่การดำรงชีพแล้ว
ควรมอบคืนที่ดิน ๓๔

● สำนักงานที่ดินจังหวัดศรีสะเกษ

๑. เจ้าหน้าที่ในการจัดเก็บข้อมูลมีไม่เพียงพอ ควรอนุมัติให้จัดจ้าง
ลูกจ้างเพื่อช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ๓๕

๒. ควรจัดให้มีงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนในการประชุมคณะกรรมการฯ
รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมดังกล่าว ๓๕

๓. ครุภัณฑ์ในการจัดเก็บมีไม่เพียงพอ เช่น ตู้เก็บเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์
และเครื่องพิมพ์ ๓๕

๔. กรณีผู้รับอนุญาตเสียชีวิตในระหว่างที่หนังสืออนุญาตยังไม่หมดอายุ
เมื่อทายาทมาดำเนินการควรให้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อในหนังสืออนุญาตฯ ๓๕

	หน้า
๕. กรณีหนังสืออนุญาตฯ (ฉบับผู้ถือ) สูญหาย ควรจะให้ดำเนินการออกใบแทน	๓๖
๖. ในการต่ออายุหนังสืออนุญาต ควรให้ดำเนินการโดยการสลักหลังหนังสืออนุญาตฉบับเดิมโดยมีต้องดำเนินการออกใบอนุญาตใหม่	๓๖
● สำนักงานที่ดินจังหวัดสุรินทร์	
- ไม่ได้รับความร่วมมือจากอำเภอเท่าที่ควร	๓๗
● สำนักงานที่ดินจังหวัดอุบลราชธานี	
๑. เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจในระเบียบ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงาน	๓๘
๒. ไม่มีอุปกรณ์และเครื่องมือในการจัดทำสาธารณูปโภค	๓๘
๓. การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความล่าช้า	๓๘
● สำนักงานที่ดินจังหวัดอุดรธานี	
๑. กระบวนการคัดเลือกแปลงที่ดินที่ต้องประสานกับหน่วยงานในท้องที่ในการสำรวจแปลงที่ดินที่เข้าหลักเกณฑ์ตามที่ระเบียบกำหนด ควรกำหนดระยะเวลาดำเนินการไว้ เพื่อเป็นการเร่งรัด	๓๙
๒. กระบวนการรังวัดตรวจสอบที่ดินสาธารณะ ซึ่งต้องใช้งบประมาณในการดำเนินงาน โดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาเป็นผู้ยื่นคำขอ	๓๙
● สำนักงานที่ดินจังหวัดนครราชสีมา	
๑. ปัญหาขั้นตอนการคัดเลือกบุคคลที่จะได้รับการจัดที่ดิน	๔๐
๒. ปัญหาความทับซ้อนระหว่างหน่วยงานเกี่ยวกับอำนาจการดูแลรักษาแปลงที่ดิน	๔๑

การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
เรื่อง โครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน
ระหว่างวันที่ ๕-๖ มิถุนายน ๒๕๕๕
ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการกรมที่ดิน

โครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน

โครงการจัดที่ดินของรัฐ จัดความยากจน

การบรรยาย การบริหารจัดการที่ดินของรัฐ
โดย นายมานัส นั้วสวัสดิ์
ผู้อำนวยการสำนักจัดการที่ดินของรัฐ
กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย

สาธารณสมบัติของแผ่นดิน

● อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษา

ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง บรรดาที่ดินทั้งหลายอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินนั้น ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้อธิบดีมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา และดำเนินการคุ้มครองป้องกันได้ตามควรแก่กรณี อำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้ รัฐมนตรีจะมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นเป็นผู้ใช้ก็ได้

● สาธารณสมบัติของแผ่นดิน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ สาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น รวมทรัพย์สินทุกชนิดของแผ่นดิน ซึ่งใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือ สงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน เช่น

(๑) ที่ดินรกร้างว่างเปล่า และที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืน หรือ ทอดทิ้ง หรือ กลับมาเป็นของแผ่นดิน โดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน

(๒) ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นต้นว่า ที่ชายตลิ่ง ทางน้ำ ทางหลวงทะเลสาบ

(๓) ทรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ เป็นต้นว่า ป้อม และ โรงทหาร สำนักราชการบ้านเมือง เรือรบ อาวุธ ยุทธรภัณฑ์

● ที่ดินรกร้างว่างเปล่า

ไม่สามารถออกโฉนดที่ดินได้ในบางกรณี ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๔๓ ข้อ ๑๔ (๒) ที่เขา ภูเขา ห้ามออกโฉนดที่ดิน เว้นแต่จะมีสิทธิโดยชอบ ซึ่งที่เขา ภูเขา เป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่า แต่ที่ดินรกร้างว่างเปล่าทั่วไป กฎหมายไม่ห้ามออกโฉนดที่ดินเว้นแต่จะไปเข้าลักษณะอื่นๆ เช่น มีมติคณะรัฐมนตรีให้รักษาไว้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

● ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน

ต้องดูว่าใครมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษา ตามพระราชบัญญัติทางหลวงที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันมีหลายประเภท เช่น ถนนหนทางต่างๆ ทางหลวงกับทางสาธารณประโยชน์ในส่วนที่เหมือนกันคือ พลเมืองใช้ร่วมกัน แต่ต่างกันในเรื่องอำนาจหน้าที่

ในการดูแลรักษา ถ้าเป็นทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงชนบท ทางหลวงท้องถิ่น จะต้องมีการขึ้นทะเบียนซึ่งจะมีขั้นตอนต่างๆ ตามพระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. ๒๕๓๕ แต่ทางสาธารณะทางเกวียน ถนนหนทางต่างๆ ที่ไม่ได้ระบุชื่อ ไม่เป็นทางหลวงแต่เป็นทางสาธารณประโยชน์

● พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. ๒๕๓๕

มาตรา ๑๙ อธิบดีกรมทางหลวงรับผิดชอบทางหลวงพิเศษ ทางหลวงแผ่นดิน และทางหลวงสัมปทาน

มาตรา ๒๐ อธิบดีกรมทางหลวงชนบทรับผิดชอบทางหลวงชนบท

มาตรา ๒๑ นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี นายกองค้การบริหารส่วนตำบล ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายกเมืองพัทยา หรือผู้บริหารสูงสุดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง แล้วแต่กรณี รับผิดชอบทางหลวงท้องถิ่น

● พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗

มาตรา ๑๖ อธิบดีโดยอนุมัติรัฐมนตรีมีอำนาจอนุญาตให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

มาตรา ๑๙ เพื่อประโยชน์ในการควบคุม ดูแล รักษาหรือบำรุงป่าสงวนแห่งชาติ อธิบดีมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้

ป่าสงวนแห่งชาติเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน มีอธิบดีกรมป่าไม้เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมดูแลรักษาตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗

● พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๔

มาตรา ๔ ที่ราชพัสดุ หมายความว่า อสังหาริมทรัพย์อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินทุกชนิด เว้นแต่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ดังต่อไปนี้

(๑) ที่ดินรกร้างว่างเปล่า และที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน

(๒) อสังหาริมทรัพย์สำหรับพลเมืองใช้หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ของพลเมืองใช้ร่วมกันเป็นต้นว่า ที่ชายตลิ่ง ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาบ

ส่วนอสังหาริมทรัพย์ของรัฐวิสาหกิจที่เป็นนิติบุคคลและขององค์การปกครองท้องถิ่นไม่ถือว่าเป็นที่ราชพัสดุ

มาตรา ๕ ให้กระทรวงการคลังเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ราชพัสดุ

บรรดาที่ราชพัสดุที่กระทรวง ทบวง กรมใดได้มาโดยการเวนคืนหรือการแลกเปลี่ยนหรือโดยประการอื่น ให้กระทรวงการคลังเข้าถือกรรมสิทธิ์ในที่ราชพัสดุนั้น ทั้งนี้ยกเว้นที่ดินที่ได้มาโดยการเวนคืนตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

โดยกระทรวงการคลังมอบอำนาจให้ธนาคารจังหวัดเป็นผู้ดูแล แต่มีคำวินิจฉัยของ คณะกรรมการกฤษฎีกา ที่ ๖๙๕/๒๕๔๘ ว่า เทศบาลจัดซื้อที่ดินมาเพื่อใช้ประโยชน์ในการดำเนินการก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอย ที่ดินดังกล่าวจึงมีฐานะเป็นทรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของเทศบาลโดยเฉพาะ ไม่ว่าเงินที่นำมาซื้อนั้นจะเป็นเงินรายได้ของเทศบาลหรือเป็นเงินที่ได้รับการสนับสนุนมาจากส่วนราชการก็ตาม และโดยที่เทศบาลเป็นหน่วยงานของรัฐ จึงมีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ คำว่า “แผ่นดิน” ตามมาตรา ๑๓๐๔ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ย่อมจะต้องหมายถึง “รัฐ” หรือ “หน่วยงานของรัฐ” ดังนั้น เมื่อที่ดินแปลงนี้เป็นทรัพย์สินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของเทศบาลโดยเฉพาะ จึงมีฐานะเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามนัยแห่งมาตรา ๑๓๐๔ (๓) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ซึ่งที่ดินของเทศบาลไม่เป็นที่ราชพัสดุ เพราะเป็นทรัพย์สินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่เจตนาของเทศบาลในการจัดซื้อที่ดินเพื่อใช้ในการก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอย ต่อมาเทศบาลยกเลิกไม่ก่อสร้าง ที่ดินก็จะเป็นที่ว่างเปล่า ทางเทศบาลก็จะเอามาขาย แต่ทางคณะกรรมการกฤษฎีกาเห็นว่าทางเทศบาลจัดซื้อที่ดินมาเพื่อก่อสร้างระบบการกำจัดขยะ ซึ่งการกำจัดขยะเป็นกิจการหน้าที่ของเทศบาลเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการของเทศบาล เทศบาลเป็นหน่วยงานของรัฐ มีความหมายเดียวกับแผ่นดิน จึงเห็นว่าการซื้อที่ดินแปลงนี้มาเพื่อใช้ประโยชน์ในแผ่นดินโดยเฉพาะ เมื่อเป็นที่ดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ ที่ดินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินจึงไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ตามแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทรัพย์สินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้นจะโอนให้แก่กันได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่งบทกฎหมายเฉพาะหรือพระราชกฤษฎีกา ฉะนั้น การที่เทศบาลขอจดทะเบียนโอนที่ดินแปลงนี้ จึงไม่สามารถกระทำได้

● พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. ๒๔๕๖

มาตรา ๑๑๗ ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งอื่นใดล่วงล้ำเข้าไปเหนือน้ำในน้ำ และใต้ น้ำ ของแม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ อันเป็นทางสัญจรของประชาชน หรือที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือทะเลภายในน่านน้ำไทยหรือบนชายหาดของทะเลดังกล่าว เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าท่า

แม่น้ำ ลำคลอง เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ๑๓๐๔ (๓) ที่ดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาแม่น้ำ ลำคลอง เป็นของกรมเจ้าท่า

● ความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสรีจ ที่ ๒๖๐/๒๕๓๘

ขอบเขตความรับผิดชอบของกรมเจ้าท่าเริ่มต้นจาก ที่ชายตลิ่ง (ตามปกติน้ำขึ้นถึง) ออกไปสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ส่วนของหน่วยงานอื่นจะเริ่มต้นจากที่ดินที่อยู่เหนือที่ชายตลิ่งขึ้นไป สำหรับที่ดินริมแหล่งน้ำสาธารณะที่น้ำท่วมไม่ถึง เนื่องจากเกิดการตื้นเขินขึ้นที่ดินนั้นย่อมพ้น

จากสภาพการเป็นที่ชายตลิ่ง จึงไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบของกรมเจ้าท่าอีกต่อไป แต่หากยังไม่มีกรณีสภาพที่ดินนั้นก็ยังเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ซึ่งอยู่ในความดูแลของนายอำเภอ ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการระวางชี้และรับรองแนวเขตที่ดินของเอกชนที่อยู่ติดกับแหล่งน้ำสาธารณะ อำนาจของกรมเจ้าท่าถือตามจุดที่น้ำขึ้นสูงสุดในปัจจุบัน ส่วนที่อยู่เหนือขึ้นไปหากยังคงสภาพเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ก็อยู่ในความรับผิดชอบของนายอำเภอ

ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาเกี่ยวกับความคาบเกี่ยวระหว่างกรมเจ้าท่ากับนายอำเภอผู้ปกครองท้องที่ ถ้าในเขตน่านน้ำเป็นเรื่องการก่อสร้างล่องลำลำนน้ำ ขีดขวางการสัญจรทางน้ำ การดูแลไม่ให้ตื้นเขิน เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมเจ้าท่า นอกเหนือจากหน้าที่หลักของกรมเจ้าท่าแล้วเป็นหน้าที่ของนายอำเภอผู้ปกครองท้องที่ ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗

● พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗

มาตรา ๑๒๒ ที่ดินอันเป็นสาธารณประโยชน์ คือ ที่เลี้ยงปลุกสัตว์ที่จัดไว้สำหรับราษฎรไปรวมเลี้ยงด้วยกัน เป็นต้น ตลอดจนถนนหนทาง และที่อย่างอื่นซึ่งเป็นของกลางให้ราษฎรใช้ได้ด้วยกัน เป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอ จะต้องคอยตรวจตรารักษาอย่าให้ผู้ใดแยกกันเอาไปเป็นอาณาประโยชน์แต่เฉพาะตัว (เมื่อความเดิมก่อนที่จะมีการแก้ไข)

มาตรา ๑๒๒ นายอำเภอมีหน้าที่ร่วมกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันและสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อื่นอันอยู่ในเขตอำเภอ

นายอำเภอและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีอำนาจใช้หรือยินยอมให้บุคคลอื่นใช้ที่ดินตามวรรคหนึ่ง เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดและปฏิบัติตามประมวลกฎหมายที่ดินและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

ในกรณีที่มีข้อพิพาทหรือคดีเกี่ยวกับที่ดินตามวรรคหนึ่ง นายอำเภอและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะร่วมกันดำเนินการหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นผู้ดำเนินการก็ให้มีอำนาจกระทำได้ ทั้งนี้ กระทรวงมหาดไทยจะวางระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์เป็นแนวปฏิบัติด้วยก็ได้

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตามวรรคหนึ่งและวรรคสามให้จ่ายจากงบประมาณขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตามระเบียบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด (ความในมาตรา ๑๒๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑)

ที่ชายตลิ่ง หมายถึง พื้นที่ระหว่างพื้นที่ที่เมื่อน้ำลดลงจนถึงที่สุดถึงพื้นที่ที่เวลาน้ำขึ้นมาถึงที่สุด พื้นที่ระหว่างน้ำขึ้นที่สุดกับน้ำลงที่สุด เรียกว่า ที่ชายตลิ่ง หน้าที่ของกรมเจ้าท่า

จะมีอำนาจถึงจุดที่น้ำขึ้นสูงสุดเท่านั้น แต่ถ้าเลยจุดที่น้ำขึ้นสูงสุดแล้วไม่ใช่อำนาจหน้าที่กรมเจ้าท่าแล้ว

● คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๒๒๙/๒๕๕๑

- การเกิดของที่ดินตาม ม.๑๓๐๔ (๒) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นั้น มีได้ ๔ กรณี คือ

๑. จากสภาพธรรมชาติ
๒. จากการใช้ร่วมกันของประชาชน
๓. โดยทางนิติกรรม
๔. โดยผลของกฎหมาย

- สำหรับการสิ้นไปของที่ดินดังกล่าวมี ๓ กรณี คือ

๑. การสิ้นไปตาม มาตรา ๘ วรรคสอง (๑) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน
๒. สิ้นไปตามกฎหมายเฉพาะ
๓. การสิ้นไปตามสภาพของตัวทรัพย์สิน

- การจัดทำทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์เป็นเพียงมาตรการในการควบคุมดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่เจ้าหน้าที่ซึ่งได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอได้จัดทำขึ้นเพื่อบันทึกรายการเกี่ยวกับที่ดินดังกล่าวเอาไว้ ดังนั้น การจะเป็นหรือการสิ้นไปของที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ร่วมกัน จึงมิได้ขึ้นอยู่กับทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์เพียงประการเดียว

● อำนาจหน้าที่ดูแลรักษาสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

ประมวลกฎหมายที่ดิน

มาตรา ๘ บรรดาที่ดินทั้งหลายอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หรือเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินนั้น ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้อธิบดีมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา และดำเนินการคุ้มครอง ป้องกันได้ตามควรแก่กรณี อำนาจหน้าที่ดังว่านี้ รัฐมนตรีจะมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นเป็นผู้ใช้ได้ ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน หรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ หรือเป็นที่ดินที่ได้หวงห้าม หรือสงวนไว้ตามความต้องการของทบวงการเมืองอาจถูกถอนสภาพ หรือโอนไปเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่น หรือนำไปจัดเพื่อประชาชน ได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ถ้าทบวงการเมือง รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน จัดหาที่ดินมาให้พลเมืองใช้ร่วมกันแทนแล้ว การถอนสภาพ หรือโอนให้กระทำโดยพระราชบัญญัติ แต่ถ้าพลเมืองได้เลิกใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น หรือที่ดินนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปจากการเป็นที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน และมีได้ตกไปเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ใดตามอำนาจกฎหมายอื่นแล้ว การถอนสภาพให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

(๒) ที่ดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ หรือที่ดินที่ได้หวงห้าม หรือ สงวนไว้ตามความต้องการของทบวงการเมืองใด ถ้าทบวงการเมืองนั้นเลิกใช้หรือไม่ต้องการ หวงห้ามหรือสงวนต่อไป เมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพแล้วคณะรัฐมนตรีจะมอบหมาย ให้ทบวงการเมือง ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้ใช้หรือจัดหาประโยชน์ก็ได้ แต่ถ้าจะโอนต่อไปยังเอกชน ให้กระทำโดยพระราชบัญญัติ และถ้าจะนำไปจัดเพื่อประชาชนตามประมวลกฎหมายนี้หรือ กฎหมายอื่น ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา การตราพรบ. หรือพรฎ. ตามวรรค 2 ให้มีแผนที่ แสดงเขตที่ดินแนบท้าย พรบ. หรือ พรฎ. นั้นด้วย

● การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง มี ๒ ประเภท คือ

๑. สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน
๒. สาธารณสมบัติของแผ่นดินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ ตามประมวลกฎหมายที่ดิน

มาตรา ๘ ตี ที่ดินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน หรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ อธิบดีอาจจัดให้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เพื่อแสดงเขตไว้เป็นหลักฐานแบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ที่ดินตามวรรคหนึ่งแปลงใดยังไม่มีหนังสือสำคัญ สำหรับที่หลวง เขตของที่ดินดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักฐานของทางราชการ

สาธารณสมบัติของแผ่นดินตาม ปพพ. มาตรา ๑๓๐๔ (๒) และ (๓) นายอำเภอ ท้องที่ที่ปกครองปกครองท้องที่นั้นเป็นผู้มีหน้าที่ในการขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง กฎกระทรวงฉบับที่ ๒๖ (๑) ทบวงการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณะ สมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ ประสงค์จะให้หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง สำหรับที่ดินแปลงใดให้แสดงความประสงค์ต่อ อธิบดี

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นทบวงการเมือง และมีอำนาจหน้าที่ตามพระราช บัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ (แก้ไขเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑) สามารถยื่นคำขอออก หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้ ส่วนนายอำเภอ , อำเภอ ไม่เป็นทบวงการเมือง แต่นายอำเภอ มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาตามปพพ. ๑๓๐๔ (๒) ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นอำนาจ ตามกฎหมาย แต่นายอำเภอ , อำเภอ สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็น หน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยที่จะต้องดูแลที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน โดยกระทรวง มหาดไทยได้มอบอำนาจ (หนังสือมอบอำนาจ ปี ๒๕๑๖) ให้นายอำเภอท้องที่ที่มีที่ดินสาธารณะ สมบัติของแผ่นดินตาม ปพพ. ๑๓๐๔ (๒) ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นผู้ขอออกหนังสือ สำคัญสำหรับที่หลวงในนามกระทรวงมหาดไทย (กรมการปกครอง และกระทรวงมหาดไทย เป็น ทบวงการเมือง)

บรรดาที่ดินทั้งหลายอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หรือเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินนั้น ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้อธิบดีมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา และดำเนินการคุ้มครอง ตาม ปพพ.๑๓๐๔ (๑) ที่ดินรกร้างว่างเปล่า กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ว่าใครเป็นผู้ดูแลรักษา จึงเป็นหน้าที่ของอธิบดีกรมที่ดิน แต่ในความเป็นจริงในทางปฏิบัติปัจจุบันกระทรวงมหาดไทยมีคำสั่งที่ ๕๐๕/๒๕๕๒ ลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๒ รัฐมนตรีมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่น มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ดังนี้

- (๑) กรุงเทพมหานคร ภายในเขตกรุงเทพมหานคร
- (๒) เมืองพัทยา ภายในเขตเมืองพัทยา
- (๓) เทศบาล ภายในเขตเทศบาล
- (๔) องค์การบริหารส่วนตำบล ภายในเขต อบต.

แต่มาตรา ๑๓๐๔ (๒) มีหน้าที่ต้องดูแลรักษาตามกฎหมายอยู่แล้ว ตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา ๙ ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยการเหมืองแร่และการป่าไม้ที่ดินของรัฐนั้น ถ้ามิได้มีสิทธิครอบครอง หรือมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วห้ามมิให้บุคคลใด

- (๑) เข้าไปยึดถือครอบครอง รวมตลอดถึงการก่อสร้างหรือเผาป่า
- (๒) ทำด้วยประการใดให้เป็นการทำลาย หรือทำให้เสื่อมสภาพที่ดิน ที่หิน ที่กรวด หรือที่ทราย ในบริเวณที่รัฐมนตรีประกาศหวงห้ามในราชกิจจานุเบกษา หรือ
- (๓) ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเป็นอันตรายแก่ทรัพยากรในที่ดิน

แยกเป็นประเด็น

ที่ดินของรัฐ ก็คือตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา ๒ ที่ดินซึ่งมิได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลหนึ่งบุคคลใด ให้ถือว่าเป็นของรัฐ การดำเนินการขออนุญาตตามมาตรา ๙ ดำเนินการในที่ดินของรัฐซึ่งมิได้มีบุคคลใดครอบครอง

- ผู้ขอจะเป็นเอกชนหรือส่วนราชการก็ได้
- หากส่วนราชการเป็นผู้ขอใช้ต้องมีฐานะเป็นทบวงการเมือง
- กรณีเป็นที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน หากการอนุญาตไม่ขัดต่อการใช้ประโยชน์ของราษฎรและท้องถิ่นตลอดจนผู้ดูแลรักษาไม่ขัดข้อง พนักงานเจ้าหน้าที่จะอนุญาตได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากกระทรวงมหาดไทยแล้ว (ที่ดินที่มีหลักฐาน เช่น นส ๓. เป็นที่ดินของรัฐแต่ไม่ตรงตามเงื่อนไขมาตรา ๙ ที่ดินของรัฐเนื่องจากมีผู้ครอบครองอยู่แล้ว)

การใช้ที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดิน คณะกรรมการกฤษฎีกา มีความเห็นที่ ๓๙๓/๒๕๓๕ ว่า ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันนั้นไม่มีกฎหมายคุ้มครองไว้เป็นพิเศษ การใช้และการจัดการจะต้องมุ่งรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ร่วมกันของประชาชนเป็นสำคัญ แต่ขณะเดียวกันก็ไม่ถึงกับเป็นการผูกมัดมิให้มีการจัดการที่จะทำให้เกิดประโยชน์ใน

ทางเศรษฐกิจและสังคมเสียทีเดียว การให้เอกชนเข้าใช้ประโยชน์ในระยะเวลาที่ไม่ยาวนานและเป็นการสอดคล้องหรือไม่ขัดขวางต่อการที่พลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน จึงสามารถกระทำได้ ส่วนการให้เข้าใช้ประโยชน์ในลักษณะเช่นใดและในระยะเวลายาวเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่จะต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป สำหรับการอนุญาตตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินนั้น ก็อยู่ในบังคับแห่งหลักกฎหมายอย่างเดียวกันแต่โดยที่อำนาจอนุญาตตามมาตรา ๙ เป็นของพนักงานเจ้าหน้าที่ในขณะที่อำนาจอนุญาตตามมาตรา ๑๒ เป็นของรัฐมนตรี การอนุญาตตามมาตรา ๙ โดยความมุ่งหมายของกฎหมาย จึงย่อมใช้กับกรณีอันเป็นเรื่องเล็กน้อยและต้องไม่ขัดหรือแย้งกับกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา ๑๒ นั้นด้วย (พนักงานเจ้าหน้าที่ หมายถึง ผู้ว่าราชการจังหวัด) แม้จะเป็นที่ดินตาม ปพพ. ๑๓๐๔ (๒) ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน สามารถนำมาอนุญาตใช้ได้เท่าที่ไม่ขัดต่อการใช้ประโยชน์ของพลเมือง

ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน แม้โดยสภาพจะไม่มีการใช้ประโยชน์ของพลเมืองหรือพลเมืองเล็กใช้แล้วก็ตามก็ยังเป็นที่ดินตาม ปพพ. ๑๓๐๔ (๒) ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน หากจะให้หลุดพ้นจากที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน จะต้องดำเนินการถอนสภาพจากการเป็นที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตาม ปพพ. ๑๓๐๔(๒) ให้ไปเป็นที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินตาม ๑๓๐๔(๑) หรือ (๓) แล้วแต่กรณี แต่ถ้ามาเป็นที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตาม ปพพ. ๑๓๐๔(๑) ที่ดินรกร้างว่างเปล่าก็สามารถนำไปจัดให้ประชาชนได้

● คำตอบแทน

มาตรา ๙/๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ให้ผู้รับอนุญาตตามมาตรา ๙ เสียค่าตอบแทนเป็นรายปีให้แก่เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้งที่ดินที่ได้รับอนุญาตตั้งอยู่ ยกเว้นองค์การบริหารส่วนจังหวัด ทั้งนี้ ตามวิธีการและอัตราที่กำหนดในข้อบัญญัติท้องถิ่นนั้น แต่ต้องไม่เกินอัตราตามบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้

ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดแบ่งค่าตอบแทนที่ได้รับตามวรรคหนึ่งให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดในอัตราร้อยละสี่สิบของค่าตอบแทนที่ได้รับ ภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับ เพื่อเป็นรายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และให้ค่าตอบแทนส่วนที่เหลือตกเป็นรายได้ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดินที่ได้รับอนุญาตตั้งอยู่ ในกรณีที่ดินดังกล่าวไม่ได้ตั้งอยู่ในเขตขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้ค่าตอบแทนที่ได้รับตามวรรคหนึ่งตกเป็นรายได้ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นทั้งหมด

การบรรยาย โครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน
โดย นายชัชวาล สมจิตต์
ผู้อำนวยการส่วนคุ้มครองที่ดินของรัฐ สำนักจัดการที่ดินของรัฐ
กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย

● ที่มาของโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๖ รัฐบาลในขณะนั้นได้มีนโยบายเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาของประเทศไทยที่สำคัญ ๓ ปัญหา ได้แก่ ปัญหาความยากจน ปัญหายาเสพติด และปัญหาคอร์รัปชัน โดยเฉพาะปัญหาความยากจน ซึ่งมีปัญหาที่ดินทำกินเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง โดยได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๒๒๘/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๖ แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการและกำกับการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน (กอ.ชดจ) โดยคณะกรรมการดังกล่าวได้พิจารณาหลักการและวิธีการนำเสนอโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน คณะรัฐมนตรีทราบเมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๔๗ โดยการนำที่ดินของรัฐมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มาจัดสรรให้ประชาชนเข้าอยู่อาศัยทำกิน และจัดระเบียบการถือครองที่ดินของรัฐ ซึ่งได้กำหนดวิธีการในการดำเนินการโดยที่ดินของรัฐที่เป็นที่ว่าง นำมาจัดให้ประชาชนอยู่อาศัยทำกิน ส่วนที่ดินของรัฐที่มีการบุกรุกให้นำมาจัดระเบียบและออกหนังสืออนุญาตให้ทำกินในที่ดินของรัฐ และได้มอบหมายให้ ๖ หน่วยงาน ได้แก่ กรมป่าไม้ กรมธนารักษ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และกรมที่ดิน โดยให้แต่ละหน่วยงานนำที่ดินของรัฐที่อยู่ในความรับผิดชอบเพื่อจัดให้ราษฎรอยู่อาศัยทำกิน ในส่วนของกรมที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติการตามแนวนโยบายการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน เสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอนุมัติเมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๔๗ ซึ่งเป็นการนำที่ดินสาธารณประโยชน์ที่หมดความจำเป็นใช้ประโยชน์ร่วมกัน ราษฎรได้เลิกใช้แล้ว และมีผู้ครอบครองทำกินอยู่เป็นเวลานานแล้ว มาจัดระเบียบการถือครองที่ดินให้แก่ราษฎรที่ยากจนไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีน้อยไม่เพียงพอ ปัจจุบันเรียกโดยย่อว่า “โครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน”

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๘๕ (๒) ในการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมและดำเนินการให้เกษตรกรมีสิทธิในที่ดิน ประกอบเกษตรกรอย่างทั่วถึง โดยรัฐบาลได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐ พิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่ราษฎรในด้านปัญหาที่ดินทำกิน ที่ผ่านมามาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ การดำเนินการตามโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน ได้รับการสนับสนุนจากทุกๆ รัฐบาลที่ผ่านมา และเป็นที่ยอมรับว่าสามารถแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและยกระดับคุณภาพชีวิตราษฎรให้ดีขึ้น

โดยในที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนด้านการพัฒนาชนบทและจัดความยากจนและเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนด้านการพัฒนาชนบทและจัดความยากจน+๓ ได้บรรจุโครงการดังกล่าวเป็นกรอบการทำงานด้านการพัฒนาชนบทและจัดความยากจน ของกลุ่มอาเซียนในปี พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๘ พร้อมจัดส่งเจ้าหน้าที่มาอบรมศึกษาดูงานการจัดที่ดินตามโครงการดังกล่าวในประเทศไทย และได้มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ออกไปประเมินผลลัพธ์ของโครงการในพื้นที่ ปรากฏว่า ราษฎรร้อยละ ๘๖.๑๒ มีคุณภาพชีวิตเฉลี่ยเพิ่มขึ้น อีกทั้งส่งผลให้ข้อพิพาทระหว่างรัฐกับราษฎรลดลงด้วย

● ทำไมกรรมที่ดินต้องดำเนินการ

เนื่องจากเป็นนโยบายของรัฐบาล และของกระทรวงมหาดไทย ในการแก้ไขปัญหาความยากจนด้านที่ดินทำกินโดยนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ของกรรมที่ดินและของกระทรวงมหาดไทยที่ผ่านมาในทุกๆ รัฐบาลได้เห็นชอบในแนวทางการดำเนินการตามโครงการดังกล่าว และจัดสรรงบประมาณให้กรรมที่ดินดำเนินการ ดังนั้น การดำเนินการตามโครงการดังกล่าวจึงถูกกำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาลมาโดยตลอด กรรมที่ดินเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือที่สาธารณประโยชน์ โดยมีนายอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันตามนัยมาตรา ๑๒๒ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ ดังนั้น ในการดำเนินการต้องอาศัยความร่วมมือกันในพื้นที่จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้โครงการดังกล่าวประสบความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนด อีกทั้งเป็นการให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรด้วย

● เป็นการส่งเสริมผู้กระทำผิดหรือไม่

โดยหลักกฎหมายแล้วผู้บุกรุกถือเป็นผู้ฝ่าฝืนกฎหมายมีความผิดตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน แต่เนื่องจากปัญหาดังกล่าวถูกปล่อยทิ้งไว้เป็นระยะเวลาานส่งผลให้เกิดข้อพิพาทระหว่างรัฐกับราษฎรเกิดปัญหามวลชน หากไม่มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวก็จะสะสมขยายตัวออกไปไม่มีสิ้นสุด การดำเนินการตามโครงการดังกล่าวเป็นการจัดระเบียบการถือครองที่ดิน โดยผู้บุกรุกต้องยอมรับว่า การครอบครองอยู่ในที่ดินของรัฐ แต่สถานะของที่ดินยังคงเป็นที่ดินของรัฐอยู่อย่างเดิม พร้อมทั้งเสียค่าตอบแทนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำไปบำรุงท้องถิ่น และมีการกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขให้ผู้ได้รับการจัดที่ดินมิให้ขยายพื้นที่ออกไปอีก รวมทั้งห้ามมิให้โอนขายเว้นแต่ทออดทางมรดกเท่านั้น

● เป็นการส่งเสริมให้มีการบุกรุกเพิ่มเติมหรือไม่

หลักเกณฑ์ในการดำเนินการตามโครงการดังกล่าว ที่ดินที่จะนำมาจัดต้องเป็นที่สาธารณประโยชน์ที่ราษฎรเล็กใช้ประโยชน์ร่วมกัน และไม่มีควมจำเป็นต้องสงวนหวงห้ามไว้ให้ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันอีกต่อไป โดยกระบวนการต้องผ่านการประชาคมราษฎรในพื้นที่สภาองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัด พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการดำเนินการโดยผู้ที่ได้รับการจัดที่ดินจะต้องเป็นผู้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์มาเป็นเวลานานแล้ว ไม่ใช่ผู้บุกรุกรายใหม่ และกำหนดขอบเขตให้ชัดเจน ห้ามมิให้มีการขยายพื้นที่ หากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขจะต้องถูกเพิกถอนการอนุญาต

● ที่สาธารณประโยชน์จะหมดไปหรือไม่

การดำเนินการตามโครงการจะดำเนินการจัดสรรที่ดินทำกินเฉพาะแปลงที่มีผู้ครอบครองทำประโยชน์เป็นเวลานานตามสภาพที่ครอบครองทำประโยชน์เท่านั้น ส่วนที่ดินสาธารณประโยชน์แปลงที่หมดความจำเป็นและใช้ประโยชน์ร่วมกันแล้ว ยังมีความจำเป็นจะต้องสงวนหวงห้ามไว้เพื่อให้ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันอยู่ เช่น หนองน้ำ สวนสาธารณะ ป่าชุมชน ศาลากลางบ้าน เป็นต้น ก็จะกันไว้เป็นที่สาธารณประโยชน์และที่สำคัญที่ดินที่นำมาจัดสรรเป็นเพียงการอนุญาตให้ราษฎรอยู่อาศัยทำกินภายในหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดเท่านั้น ส่วนสถานะตามกฎหมายที่ดินนั้น เป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินอยู่เช่นเดิม จากผลการดำเนินการที่ผ่านมาได้มีการจัดตามโครงการดังกล่าวในเนื้อที่ ๓๐๖,๒๒๗ ไร่ จากที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้ว ๖,๕๗๓,๗๗๓ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕ ของที่ดินสาธารณประโยชน์ทั้งหมดทั่วประเทศ

● มีกฎหมายรองรับหรือไม่

การดำเนินการดังกล่าว เป็นกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่อนุญาตให้ราษฎรครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์ตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน โดยกระทรวงมหาดไทยได้มีระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๗ กำหนดแนวทางปฏิบัติตามโครงการดังกล่าว ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินนั้น กระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่งที่ ๑๐๙/๒๕๓๘ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๓๘ มอบหมายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ แทน

● ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑. ประชาชนที่อยู่อาศัยในที่ดินของรัฐสามารถอยู่อาศัยและทำกินได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายเป็นการจัดระเบียบการถือครองที่ดินอย่างหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการบุกรุกเพิ่มเติม

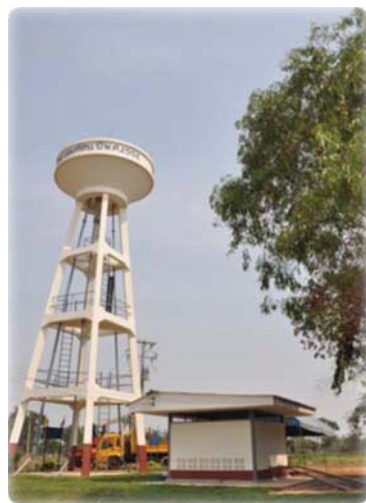
๒. ประชาชนผู้ยากจนมีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยอย่างมั่นคง อันเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของราษฎรให้ดีขึ้น

๓. ประชาชนที่ยากจนมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดภาระงบประมาณของรัฐในการดูแล เสริมสร้างสังคมในระดับครอบครัวให้เข้มแข็ง ลดปัญหาการอพยพเข้ามาทำงานในเมือง

๔. รัฐสามารถนำโครงการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์กับประชาชนเข้าไปสู่ชุมชนได้ เช่น โครงการเศรษฐกิจพอเพียง โครงการบ้านมั่นคง ฯลฯ โครงการรับจำนำราคาข้าว กองทุนสวนยางฯ

๕. ลดหรือระงับข้อพิพาทและความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับภาครัฐ ป้องกันการขยายตัวของปัญหาทางสังคมและการเมือง

๖. เสริมสร้างความเป็นอยู่ของประชาชนในโครงการ มีการจัดทำสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ถนน ระบายน้ำ เป็นต้น

๑๒ โครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน

แนวทางการดำเนินการตามโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน

● การดำเนินการโครงการจัดที่ดินของรัฐขจัดความยากจนมี ๒ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นตอนการเตรียมการ

- ชี้แจงทำความเข้าใจราษฎรที่อยู่ในพื้นที่
- ปรับแนวคิดของเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการ
- ประสานหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ปลัดอำเภอ นายอำเภอ ผู้ว่าราชการ

จังหวัด

๒. ขั้นตอนการดำเนินการจัดที่ดิน

- การคัดเลือกแปลงที่ดินที่สาธารณประโยชน์ที่มีการบุกรุก

คุณสมบัติของแปลงที่ดิน

(๑) ที่สาธารณประโยชน์ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันที่มีผู้บุกรุกเต็มแปลงหรือบางส่วน

(๒) มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล.) แล้ว

(๓) ในกรณีไม่มี น.ส.ล. หากสามารถดำเนินการออก น.ส.ล. ได้ ก็ให้นำมาจัดทำโครงการได้โดยจัดให้มีการออก น.ส.ล. ไปในคราวเดียวกัน

(๔) ประชาชนต้องเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกันในแปลงที่ดินที่จะนำมาจัดที่ดินแล้ว

(๕) การบุกรุกต้องมีการทำประโยชน์ชัดเจนถาวรมาเป็นเวลานาน (ก่อนตุลาคม ๒๕๔๖)

(๖) ที่ดินสาธารณประโยชน์ดังกล่าว จะต้องไม่อยู่ในพื้นที่ที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) หรือพื้นที่ป่าไม้

(๗) กรณีที่ดินสาธารณประโยชน์ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ต้องอยู่นอกเขตพื้นที่ดำเนินการของ ส.ป.ก. และต้องได้รับความยินยอมจาก ส.ป.ก. ด้วย

ทั้งนี้ เขตปฏิรูปที่ดินดังกล่าวจะต้องไม่ใช่พื้นที่จำแนกออกจากเขตป่าไม้เพื่อให้ ส.ป.ก. นำมาดำเนินการ

(๘) ผู้ครอบครอง (บุกรุก) จะต้องยอมรับว่า ที่ดินที่ครอบครองอยู่ในที่สาธารณประโยชน์ และยอมรับการดำเนินการตามโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน หากไม่ยอมรับก็ต้องกันออกไปสู่ขั้นตอนการพิสูจน์สิทธิ

- กรณีมีผู้โต้แย้งสิทธิในที่ดินให้กันที่ดินส่วนนั้นออกจากโครงการจัดที่ดินเพื่อดำเนินการพิสูจน์สิทธิตามแนวทางของ กพร. หากพิสูจน์สิทธิแล้วเป็นผู้บุกรุกจริงจะต้อง

มาขอรับการจัดที่ดินตามหลักเกณฑ์และแนวทางข้างต้น หากยังไม่ยอมรับจะต้องพิจารณา
ดำเนินการตามกฎหมาย

- กรณีที่มีผู้คัดค้านแนวเขตที่สาธารณประโยชน์ให้กันพื้นที่บริเวณนั้น
ออกจากโครงการจัดที่ดิน แล้วดำเนินการตามแนวทางของกพร. กฎกระทรวง และระเบียบ
คำสั่งที่เกี่ยวข้องต่อไป

(๙) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัดเห็นชอบให้นำที่ดิน
สาธารณประโยชน์ ดังกล่าวมาดำเนินการตามโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน

(๑๐) อำเภอ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดประชาคมประชุมชี้แจงราษฎรใน
พื้นที่ดำเนินการเพื่อให้ทราบถึงนโยบายของรัฐบาล และแนวทางดำเนินการตามโครงการ
จัดที่ดินของรัฐขจัดความยากจน

● การวางผังแปลงที่ดิน

๑. ให้จัดที่ดินให้ตามสภาพเดิม
๒. ครอบครัวยุคละไม่เกิน ๑๕ ไร่ โดยคำนึงถึง
 - จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
 - อาชีพ
 - ความสามารถในการผลิต

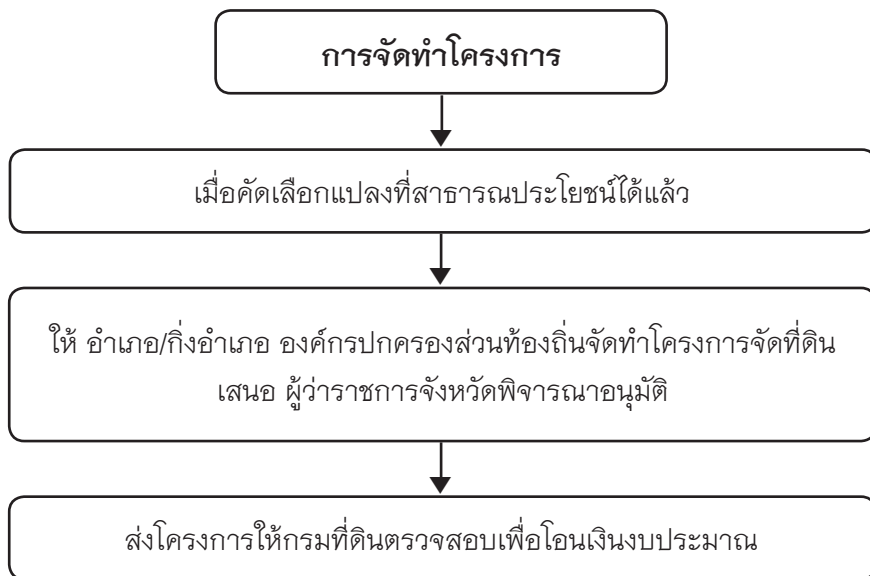
หากครอบครองเกิน ๑๕ ไร่ ให้พิจารณาจัดให้ครอบครัว ที่ ๒ หรือ ที่ ๓ ตาม
หลักเกณฑ์ที่กำหนดในการลงทะเบียนฯ

๓. ถ้าดำเนินการแล้วยังคงมีที่ดินที่ครอบครองเกินอยู่อีกให้ส่งมอบคืน เพื่อนำไป
จัดสรรให้ราษฎรผู้ยากจนที่ลงทะเบียนไว้แล้วและอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวเป็นลำดับแรก การรังวัด
วางผังแปลงที่ดินหากสำนักงานที่ดินเดิมช่างรังวัดไม่เพียงพอให้ดำเนินการขอให้ทางกรมที่ดิน
ส่งช่างรังวัดจากส่วนกลางมาช่วยได้

● การจัดทำสาธารณูปโภค

๑. จัดให้มีพื้นที่เพื่อการสาธารณูปโภคตามความเหมาะสม เช่น ถนน แหล่งน้ำ
หรืออื่นๆ โดยในกรณีที่จำเป็นจะต้องขยาย หรือจัดให้มีพื้นที่เพื่อการสาธารณูปโภคเพิ่มขึ้น
จะทำความเข้าใจกับราษฎรผู้ครอบครองเพื่อขอพื้นที่ที่ครอบครองมาดำเนินการ

๒. ในการจัดทำ ปรับปรุง หรือพัฒนาสาธารณูปโภคตาม (๑) จะพิจารณา
ดำเนินการตามความจำเป็นและเหมาะสมแก่สภาพท้องถิ่น

● การคัดเลือกบุคคล

๑. คุณสมบัติของผู้ได้รับการคัดเลือก

๑.๑ เป็นผู้ยากจน

- มีสัญชาติไทย
- บรรลุนิติภาวะ หรือเป็นหัวหน้าครอบครัว
- ลงทะเบียนแสดงความประสงค์ขอที่ดินทำกินตามนโยบาย

๑.๒ ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หรือมีแต่ไม่เพียงพอ การจะตรวจสอบว่าบุคคลใดยากจนจริงให้ทำโดยวิธีการประชาคมให้เป็นที่ยอมรับกันเอง

๑.๓ ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์ดังกล่าวอย่างชัดเจนมาเป็นเวลานาน

๑.๔ เป็นผู้มิถุมีลำนานอยู่ในท้องที่ที่จะดำเนินการ เว้นแต่ หากมีที่ดินเหลือเพียงพอจะได้พิจารณาจัดให้บุคคลต่างท้องที่ตามลำดับความเหมาะสม

๒. ให้ อำเภอ/อ.ป.ท. ตรวจสอบคุณสมบัติราษฎรผู้บุกรุกว่า เป็นผู้อยู่ในหลักเกณฑ์โดยจัดทำประชาคมเพื่อตรวจสอบว่าบุคคลดังกล่าวยากจน และไม่มีที่ดินทำกินหรือมีแต่ไม่เพียงพอ

๓. หากปรากฏในภายหลังว่า บุคคลที่ได้รับการจัดที่ดินขาดคุณสมบัติ ให้อำเภอเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดยกเลิกการอนุญาตและนำไปจัดให้แก่ผู้ลงทะเบียนที่อยู่ในหลักเกณฑ์ข้างต้นต่อไป

● การอนุญาต

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้มีอำนาจในการอนุญาต แต่กระทรวงมหาดไทยมีคำสั่งที่ ๑๐๖/๒๕๓๔ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๓๔ มอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการพิจารณาอนุญาตให้ผู้ที่อยู่ในหลักเกณฑ์เข้าครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์โดยออกหนังสืออนุญาตตามแบบที่กำหนดในระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๓/

แต่กรณีการขอใช้ที่ดินของเอกชน หน่วยงานของรัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล ขอใช้ที่ดินตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน เป็นการขอใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์ทั่วไปจะใช้ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์ พ.ศ. ๒๕๔๓ และก่อนที่อนุญาตจะต้องเสนอให้กระทรวงมหาดไทยเห็นชอบก่อนแล้วจึงจะให้ผู้ว่าราชการจังหวัดออกใบอนุญาตได้ แต่ถ้าเป็นโครงการจัดที่ดินไม่ต้องเสนอกระทรวงมหาดไทยก่อน ถือว่ากระทรวงมหาดไทยอนุมัติในหลักการไว้แล้ว เนื่องจากคณะรัฐมนตรีและคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติมีมติเห็นชอบแล้วจึงจะดำเนินโครงการจัดที่ดินได้

ขั้นตอนการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน

๑. คัดเลือกคุณสมบัติบุคคลตามหลักเกณฑ์ โดยผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติคนยากจน จากการจัดทำประชาคมแล้ว ให้ อำเภอ/อปท. แสดงความประสงค์ พร้อมแผนงานโครงการ แผนผัง การแบ่งแปลง และรายชื่อของผู้ที่ได้รับการคัดเลือก

๒. สำนักงานที่ดินจังหวัด

- สรุปเรื่องราวความเป็นมา เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการประชุมคณะกรรมการพิจารณาเพื่ออนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ

- นัดหมายวันประชุมคณะกรรมการพิจารณาเพื่ออนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันรับคำขอ

๓. คณะกรรมการฯ พิจารณา ตามหลักเกณฑ์การอนุญาต (หมวด ๓) ข้อ ๑๐

- จำนวนเนื้อที่ที่อนุญาต ไม่เกินครอบครัวละ ๑๕ ไร่ ถ้าเกินให้ปรับลดส่วนที่เกินให้ผู้ขอใช้ประโยชน์รายอื่นต่อไป

- ระยะเวลาคร่าวละ ๕ ปี

๔. คณะกรรมการฯ มีมติอนุญาต ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดดำเนินการออกใบอนุญาต ภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่มิมติ

๕. กำหนดวันให้ผู้รับอนุญาตมารับใบอนุญาตลงชื่อรับทราบเงื่อนไขในการอนุญาต

- ผู้รับอนุญาตรับใบอนุญาต

- รับเงื่อนไขใบอนุญาต

- เสียค่าตอบแทนตามมาตรา ๙ ทวิ

๑๖ โครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน

● การเสียค่าตอบแทน

ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐจะต้องเสียค่าตอบแทนตามความใน มาตรา ๙/๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ตามวิธีการและอัตราตามที่กำหนดไว้ในข้อบัญญัติ จังหวัด แต่ต้องไม่เกินอัตราตามบัญชีที่ท้ายประมวลกฎหมายที่ดิน (ไร่ละไม่เกินหนึ่งพันบาท ต่อปี) หากจะไม่เสียค่าตอบแทนเลยไม่ได้ เพราะเป็นข้อบัญญัติของท้องถิ่น และมีกฎหมาย บัญญัติให้เก็บค่าตอบแทน ค่าตอบแทนที่เก็บได้ก็จะนำส่งเป็นรายได้ขององค์การบริหารส่วน ตำบล เพื่อนำมาบำรุงท้องถิ่นต่อไป

เมื่อจัดทำโครงการจัดที่ดินเสร็จแล้วก็ให้ของบประมาณไปที่กรมที่ดิน กรมที่ดิน ก็จะจัดงบประมาณให้ ดังนี้

๑. ค่าใช้จ่ายในการรังวัดตรวจสอบหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง
๒. ค่าใช้จ่ายในการรังวัดวางผังแปลงที่ดิน
๓. การจัดทำสาธารณูปโภค

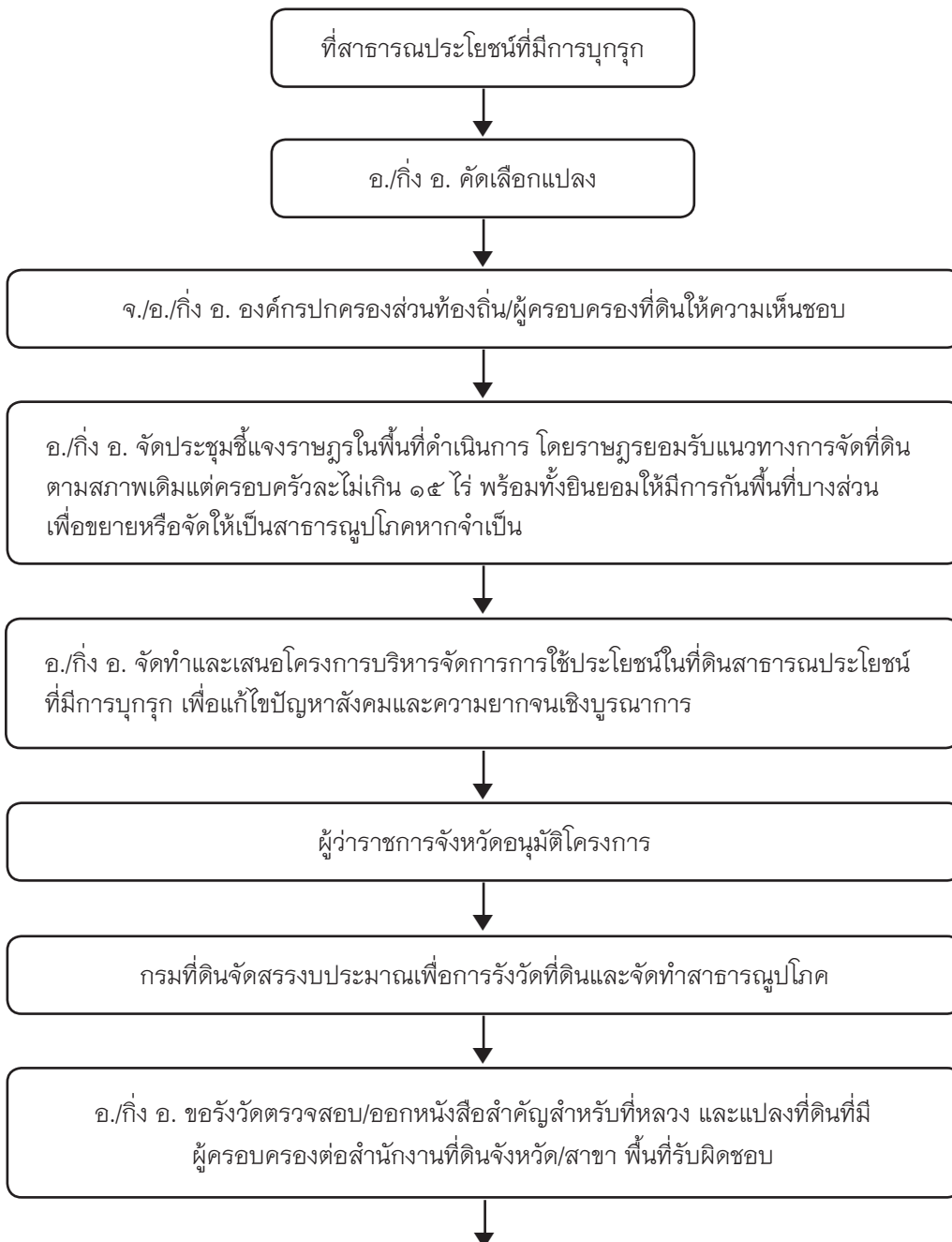
● งบประมาณ

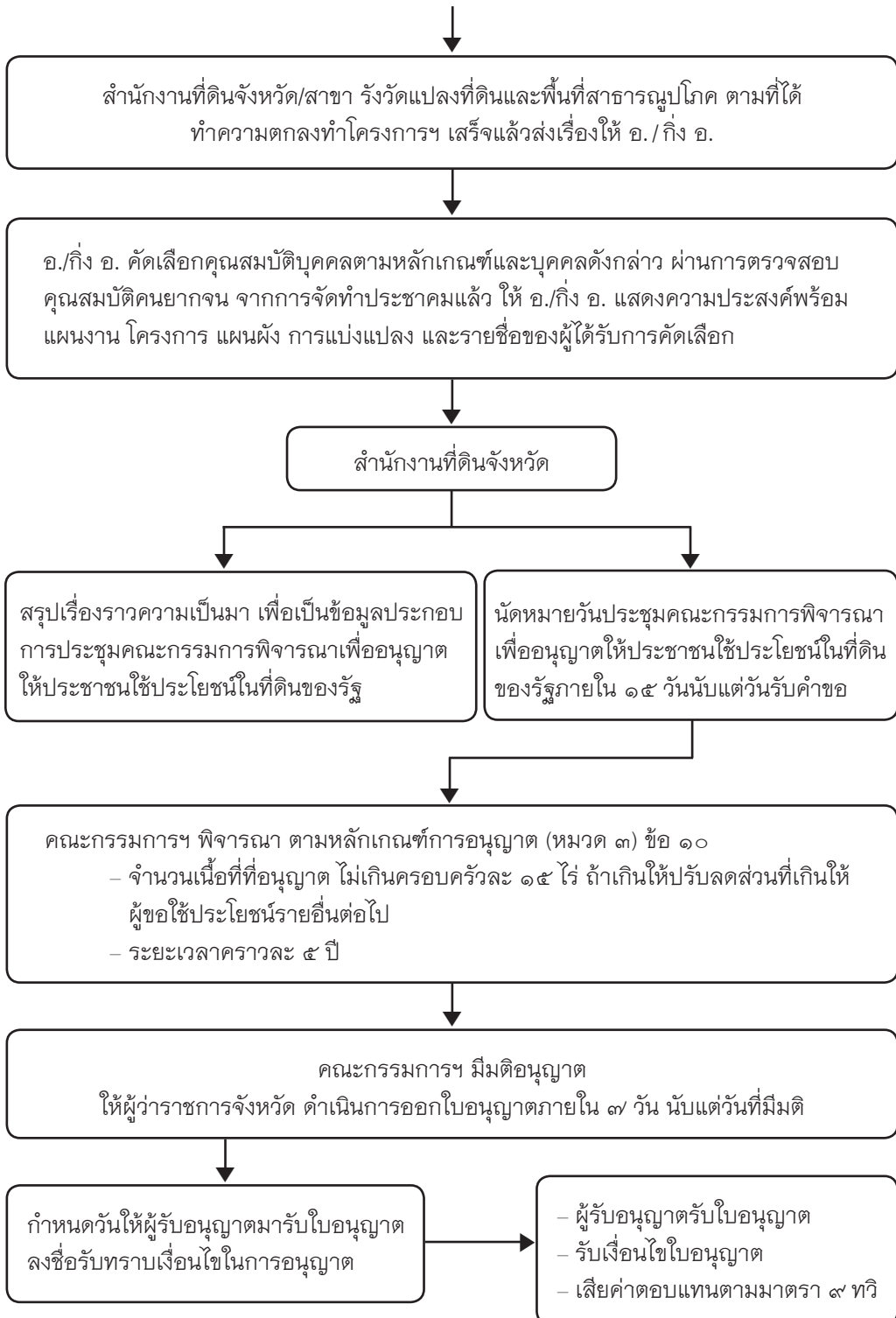
ขอรับการสนับสนุนงบประมาณแผ่นดินจากกรมที่ดินสำหรับ

- ค่าใช้จ่ายในการรังวัดตรวจสอบหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง
- ค่าใช้จ่ายในการรังวัดวางผังแปลงที่ดิน
- การจัดทำสาธารณูปโภค

ขั้นตอนดำเนินการตามแผนปฏิบัติการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ
กรณีการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน
และการออกหนังสืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ

แบบสอบถามประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ของสำนักงานที่ดินจังหวัดเชียงราย

● ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน มีดังนี้

๑. ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับสภาพภูมิประเทศ หากเป็นที่ที่มีความสูงชันซึ่งต้องมีการแผ้วถาง ทำให้การรังวัดเป็นไปด้วยความยากลำบาก เป็นเหตุให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความล่าช้า หากพื้นที่แห้งแล้งทำให้ขาดปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการทำเกษตรกรรมคือ “น้ำ” หากแหล่งน้ำที่ดำเนินการขุดสระเพื่อกักเก็บน้ำนั้นอยู่ต่ำกว่าพื้นที่เกษตรกรรมไม่สามารถส่งถึงแปลงเกษตรกรรมได้ทำให้ประชาชนที่ทำเกษตรกรรมดังกล่าวได้รับความเดือดร้อน ผลผลิตตกต่ำ และคุณภาพชีวิตของเกษตรกรไม่ดีขึ้น จึงจำเป็นต้องจัดทำโครงการสร้างถังเก็บน้ำและระบบท่อส่งน้ำเพื่อการเกษตรขึ้น เพื่อให้สามารถแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพและทันเหตุการณ์ เช่นโครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุกเพื่อขจัดความยากจนและพัฒนาชนบท ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๕ ซึ่งอำเภอเชียงแสน ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลโยนกและสำนักงานที่ดินจังหวัดเชียงราย สาขาเชียงแสน ได้คัดเลือกที่ดินที่ราษฎรบุกรุกเข้าทำประโยชน์ แปลง “หนองบัวหลวง-เวียงหนองสาธารณะประโยชน์” ตามหลักฐานหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เลขที่ ชร ๑๕๓๙ ตั้งอยู่ที่บ้านทุ่งฟ้าฮ่าม หมู่ที่ ๕ ตำบลโยนก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จึงต้องจัดโครงการก่อสร้างถังเก็บน้ำและระบบท่อส่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรมในที่สาธารณะประโยชน์ สร้างถังเก็บน้ำและระบบท่อส่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรมขึ้น สามารถแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรได้อย่างรวดเร็วเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้อยู่ดีมีสุข อย่างยั่งยืน

ตอบ เดิมกรมที่ดินได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการขุดสระน้ำ แต่ต่อมาตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๔ จนถึงปัจจุบัน กรมที่ดินไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการขุดสระน้ำในโครงการดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามกรมที่ดินได้เล็งเห็นความสำคัญว่าราษฎรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะต้องมีแหล่งน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพรวมทั้งปัจจัยอื่นที่จำเป็นต้องสนับสนุนด้วย เช่น ถนนเข้าออกภายในโครงการ โดยจะได้เสนอคำขอตั้งงบประมาณเพื่อขุดสระน้ำในปีงบประมาณต่อไปเป็นต้น

๒. ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับราษฎรซึ่งครอบครองทำประโยชน์ ทั้งที่มีเอกสารสิทธิและไม่มีเอกสารสิทธิที่คัดค้านการรังวัด ซึ่งต้องมีการชี้เขตตามที่คัดค้านตลอดจนทำแผนที่แสดงเขตและ เนื้อที่ที่มีการคัดค้านทำให้ไม่สามารถดำเนินการตามโครงการได้ทันในกำหนดระยะเวลา

ตอบ หากมีราษฎรโต้แย้งสิทธิในที่ดินให้เจ้าหน้าที่ชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้โต้แย้งสิทธิว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินของรัฐตามกฎหมายมาตั้งแต่เมื่อใด การที่ราษฎรเข้ามาอยู่ภายหลังจึงไม่สามารถอ้างอายุความขึ้นต่อผู้ความเป็นที่ดินของรัฐได้ หากราษฎรนั้นยืนยันต้องการได้กรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองทำประโยชน์จะต้องดำเนินการกันพื้นที่ออกจากโครงการ แล้วบันทึกผู้ขอและผู้ปกครองท้องที่ไว้เป็นหลักฐาน แล้วนำเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สิทธิในภายหลัง ส่วนการดำเนินการตามโครงการในส่วนที่ไม่มีผู้คัดค้านก็สามารถดำเนินการต่อไปได้โดยไม่ต้องรอกระบวนการพิสูจน์สิทธิก่อน

แบบสอบถามประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ของสำนักงานที่ดินจังหวัดชัยภูมิ

- ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน
 ๑. การสำรวจพื้นที่ดำเนินการซึ่งมักพบปัญหาและอุปสรรคเนื่องจากการให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวเขตที่สาธารณประโยชน์ไม่ตรงกันของราษฎรและผู้นำในพื้นที่
 - ตอบ** กรณีดังกล่าวแบ่งออกเป็น ๒ กรณี ดังนี้
 - (๑) กรณีมี นสล. แล้ว ให้ดำเนินการรังวัด โดยยึดถือแนวเขตตามหลักฐานแนวเขตของ นสล. เป็นสำคัญ
 - (๒) กรณียังไม่มีกรออก นสล. อยู่ในอำนาจหน้าที่ของผู้มีอำนาจในการดูแลรักษาที่สาธารณประโยชน์ที่จะต้องพิจารณากำหนดแนวเขตให้ชัดเจนพร้อมทั้งนำทำการรังวัดรอบแปลง โดยการดำเนินการดังกล่าวจะพิจารณาจากพยานเอกสารต่างๆ เช่น หลักฐานการสงวนหวงห้าม ทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ ระวังแผนที่ แผนที่ภูมิประเทศ ๑ : ๕๐,๐๐๐ ภาพถ่ายทางอากาศ เป็นต้น พยานบุคคลได้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ปกครองท้องที่ในอดีตที่ทราบประวัติความเป็นมา พยานแวดล้อมอื่นๆ โดยอาจดำเนินการในรูปของคณะกรรมการก็ได้
 - ๒. การไม่ยอมรับของราษฎรว่าได้บุกรุกที่สาธารณประโยชน์ และกลัวเสียการครอบครองในที่ดิน
 - ตอบ** ให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งเจ้าหน้าที่ของกรมที่ดิน และฝ่ายปกครองร่วมกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชี้แจงทำความเข้าใจให้ทราบถึงสถานะของที่ดิน ข้อกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลดีผลเสียที่ได้รับจากการดำเนินการตามโครงการดังกล่าว
 - ๓. พื้นที่การครอบครองทำประโยชน์ของราษฎรมีมากกว่าหลักเกณฑ์ที่ทางราชการกำหนดให้จึงไม่ยอมที่จะเสียผลประโยชน์ของตน
 - ตอบ** ตามแผนปฏิบัติการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ กรณี มีการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์เพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน และแนวทางการจัดทำโครงการฯ ได้กำหนดขั้นตอนวิธีการวางผังแปลงที่ดิน คือให้จัดที่ดินให้ตามสภาพเดิมครอบครัวละไม่เกิน ๑๕ ไร่ หากครอบครัวเกิน ๑๕ ไร่ ให้พิจารณาจัดให้แก่ครอบครัวที่ ๒ หรือที่ ๓ เช่น บุตรหลายคน แบ่งแปลงให้บุตรคนที่ ๑, ๒ หรือ ๓ ลงชื่อตามลำดับ หากชี้แจงแล้วผู้บุกรุกไม่ยอมรับ แต่ต้องการแปลงที่ดินเกินกว่า ๑๕ ไร่ตามข้อกำหนดของการวางผังแปลงที่ดิน ให้ถือว่าผู้บุกรุกไม่ยอมรับการดำเนินการตามนโยบายฯ และประสงค์จะคัดค้านแนวเขต วิธีการดำเนินการคือให้กันพื้นที่บริเวณนั้นออกจากโครงการ แล้วดำเนินการตามแนวทางของ กปร. ต่อไป

๔. การสนับสนุนงบประมาณไม่เพียงพอกับงบประมาณที่เสนอขอ ทำให้ผู้เสนอโครงการไม่มั่นใจว่าจะสามารถดำเนินการต่อได้หรือไม่

ตอบ ในการจัดสรรงบประมาณในการรังวัดออกหรือตรวจสอบ นสล. กรมที่ดิน ได้จัดสรรงบประมาณในการรังวัดพิจารณาประมาณการตามหลักเกณฑ์มาตรฐานวันทำการรังวัดออกหรือตรวจสอบ หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง โดยพิจารณาจำนวนเนื้อที่ และจำนวนผู้บุกรุกโดยเพิ่มวันทำการรังวัดผู้บุกรุก จำนวน ๕ ราย/๑ วัน (ตามนัยหนังสือกรมที่ดิน ต่วนที่สุด ที่ มท ๐๕๑๑.๔/ว ๓๑๔๘๓ ลงวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๓) ซึ่งอาจไม่ตรงกับประมาณการที่จังหวัดประมาณการได้

แบบสอบถามประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ของสำนักงานที่ดินจังหวัดตาก

● ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน

๑. ขั้นตอนการตรวจหาพื้นที่ก่อนการจัดทำโครงการฯ

ประเด็นปัญหา ราษฎรและหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาที่สาธารณประโยชน์แปลงที่มีการบุกรุกมีแนวความคิดว่าการจัดทำโครงการฯ เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือราษฎรผู้ที่กระทำผิดกฎหมาย จึงไม่ได้รับความร่วมมือในการดำเนินการจัดทำโครงการฯ

ตอบ จะต้องชี้แจงทำความเข้าใจกับราษฎรและผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาว่า โดยหลักกฎหมายแล้วผู้บุกรุกถือเป็นผู้ฝ่าฝืนกฎหมายมีความผิดตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน แต่เนื่องจากปัญหาดังกล่าวถูกปล่อยทิ้งไว้เป็นระยะเวลาอันยาวนาน ส่งผลให้เกิดข้อพิพาทระหว่างรัฐกับราษฎรเกิดปัญหาความวุ่นวาย หากไม่มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ก็จะสามารถขยายตัวออกไปไม่มีสิ้นสุดการดำเนินการตามโครงการดังกล่าวเป็นการจัดระเบียบการถือครองที่ดิน โดยผู้บุกรุกต้องยอมรับว่าถึงแม้ตนครอบครองอยู่ในที่ดินของรัฐ แต่สถานะของที่ดินยังคงเป็นที่ดินของรัฐอยู่อย่างเดิม พร้อมทั้งเสียค่าตอบแทนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำไปบำรุงท้องถิ่น รวมทั้งมีการกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขให้ผู้ได้รับการจัดที่ดินมิให้ขยายพื้นที่ออกไปอีก และห้ามมิให้โอนขาย และโดยหลักเกณฑ์ในการดำเนินการตามโครงการดังกล่าวที่ดินที่จะนำมาจัดจะต้องเป็นที่สาธารณประโยชน์ที่ราษฎรเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกัน และไม่มี ความจำเป็นต้องสงวนหวงห้ามไว้ให้ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันอีกต่อไป โดยกระบวนการต้องผ่านการประชาคมราษฎรในพื้นที่ สภาองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัด พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการดำเนินการโดยผู้ที่ได้รับการจัดที่ดินจะต้องเป็นผู้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์มาเป็นเวลานานแล้ว ไม่ใช่ผู้บุกรุกรายใหม่ และกำหนดขอบเขตให้ชัดเจนห้ามมิให้มีการขยายพื้นที่ หากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขจะต้องถูกเพิกถอนการอนุญาต

๒. ขั้นตอนการดำเนินการรังวัดที่ดินตามโครงการฯ

ประเด็นปัญหา จังหวัดขอรับการสนับสนุนเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานรังวัดที่ดินตามโครงการฯ จากกรมที่ดิน แต่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่ทราบถึงขั้นตอนและรายละเอียดหลักเกณฑ์การดำเนินการตามโครงการฯ เช่น จำนวนเนื้อที่ของที่ดินที่ราษฎรจะได้รับการจัด แต่ละคราวเรือนจะไม่เกิน ๑๕ ไร่ และครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินมาก่อนวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๖ รวมทั้งคุณสมบัติอื่นๆ ของราษฎรที่จะสามารถเข้าร่วมโครงการฯ จึงก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินการ

ตอบ ก่อนช่างรังวัดเดินทางไปปฏิบัติงาน กรมที่ดินจะได้ชี้แจงแนวทางการดำเนินการเบื้องต้น เกี่ยวกับระเบียบวิธีปฏิบัติให้ช่างรังวัดทราบก่อน พร้อมจัดทำคู่มือแนวทางปฏิบัติไปพร้อมกัน สำหรับในส่วนของสำนักงานที่ดินจังหวัดมีหน้าที่ตรวจสอบติดตาม ควบคุมกำกับการทำงานของผู้รังวัดที่ดังกล่าวให้เป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบและเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดด้วย

๓. ขั้นตอนการดำเนินการจัดทำประชาคมราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ

ประเด็นปัญหา เนื่องจากการจัดที่ดินให้แก่ราษฎรที่บุกรุกและครอบครองทำประโยชน์ในที่สาธารณะประโยชน์อยู่แล้ว จึงมีปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์คุณสมบัติของแปลงที่ดินว่า การทำประโยชน์ในพื้นที่จะต้องมีลักษณะเช่นใด และทำประโยชน์เพียงใด เช่น บางแปลง**เพียงแต่ล้อมรั้วไว้** จะถือว่าทำประโยชน์แล้วหรือไม่ รวมทั้งคุณสมบัติของราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ ได้ เช่น เป็นผู้ยากจน และไม่มีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีน้อยไม่เพียงพอ ซึ่งอำเภอท้องที่จะมีปัญหาในทางปฏิบัติมาก หรือราษฎรบางรายประกอบกิจการในเชิงพาณิชย์จะสามารถเข้าร่วมโครงการฯ ได้หรือไม่ เช่น เป็นผู้ยากจน และไม่มีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีน้อยไม่เพียงพอ ซึ่งอำเภอท้องที่จะมีปัญหาในทางปฏิบัติมาก และการเข้าครอบครองทำประโยชน์หลังวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๖ แต่ได้ครอบครองต่อเนื่องจากบุคคลอื่นที่ได้ครอบครองมาก่อนกำหนดเวลาดังกล่าว จะสามารถเข้าร่วมโครงการฯ ได้หรือไม่ และกรณีราษฎรไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ ระเบียบกระทรวงมหาดไทยฯ กำหนดให้หน้าที่ดินมาจัดให้แก่ราษฎรอื่น ซึ่งในทางปฏิบัติไม่สามารถดำเนินการได้

ตอบ ตามหลักเกณฑ์การดำเนินการตามแนวทางการดำเนินงานตามโครงการฯ คือราษฎรต้องขอรับการดำเนินการโดยยอมรับว่าอยู่ในที่สาธารณะประโยชน์ และขอรับการดำเนินการตามแนวทางโครงการฯ โดยคุณสมบัติของบุคคลที่จะได้รับการจัดสรรที่ดินจะต้องเป็นผู้ยากจนไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือมีแต่น้อยไม่เพียงพอ และต้องครอบครองทำประโยชน์อย่างชัดเจนมาเป็นเวลานาน (ก่อนวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๖) โดยใช้วิธีการตรวจสอบการประชาคมราษฎรในพื้นที่เพื่อรับรองคุณสมบัติ และจะต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาเพื่ออนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐของจังหวัดด้วย การที่ราษฎรที่**ประกอบกิจการเชิงพาณิชย์** หากปรากฏว่ามีผู้ยากจนหรือมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองอยู่แล้วก็ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะดำเนินการ ส่วนกรณีการล้อมรั้วต้องพิจารณาว่าได้ทำประโยชน์จริงหรือไม่โดยอาจพิจารณาจากภาพถ่ายทางอากาศที่ถ่ายไว้ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ว่าได้ครอบครองทำประโยชน์อย่างชัดเจนอยู่ก่อนตามหลักเกณฑ์หรือไม่อย่างไร

แบบสอบถามประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ของสำนักงานที่ดินจังหวัดพิษณุโลก

● ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน
จังหวัดพิษณุโลกไม่มีปัญหาทางปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดที่ดินตามโครงการนี้
คงมีเพียงปัญหาเกี่ยวกับการเบิกจ่ายค่าเบี่ยประชุมคณะกรรมการพิจารณาเพื่ออนุญาตให้
ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาต
ให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๗ เพราะการจัดที่ดินตามโครงการนี้
เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๗ และกรมที่ดินได้จัดสรรงบประมาณให้จังหวัด
เบิกจ่ายเป็นค่าเบี่ยประชุมคณะกรรมการฯ ตลอดมาจนถึงปีงบประมาณ ๒๕๕๑ แต่ตั้งแต่
ปีงบประมาณ ๒๕๕๒ ถึงปัจจุบัน กรมที่ดินได้ระงับการจัดสรรงบประมาณสำหรับค่าเบี่ยประชุม
คณะกรรมการฯ โดยแจ้งว่าคณะรัฐมนตรียังไม่ได้ให้ความเห็นชอบการแต่งตั้งคณะกรรมการ
ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยดังกล่าวและแจ้งว่ากรมที่ดินได้เสนอเรื่องให้สำนักงานปลัด
กระทรวงมหาดไทยพิจารณาเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแล้ว แต่จนถึงขณะนี้จังหวัด
ยังมิได้รับทราบผลการพิจารณาจากส่วนกลางแต่อย่างใด

ตอบ กรมที่ดินมีบันทึก ที่ มท ๐๕๑๑.๓/๒๔๑๐๐ ลงวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๕๓
แจ้งกระทรวงมหาดไทย ถึงภารกิจของคณะกรรมการต่างๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบ ดังนี้

(๑) คณะกรรมการพิจารณาอนุญาตให้ดูดทราย (กพด.)

(๒) คณะกรรมการพิจารณาเรื่องราวขอสัมปทานตามมาตรา ๑๒ แห่งประมวล
กฎหมายที่ดิน

(๓) คณะกรรมการพิจารณาเรื่องราวขออนุญาตตามมาตรา ๙ แห่งประมวล
กฎหมายที่ดิน

(๔) คณะกรรมการพิจารณาเพื่ออนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ

(๕) คณะกรรมการพิจารณาการอนุมัติการเปลี่ยนสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติ
ของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน จากการใช้เพื่อประโยชน์อย่างหนึ่งเป็นอีกอย่างหนึ่ง
โดยคณะกรรมการฯ ที่จะได้รับเบี่ยประชุมต้องเป็นคณะกรรมการที่กฎหมายกำหนด หรือมี
มติคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งได้แก่ คณะกรรมการตามข้อ (๑) (๒) และข้อ (๓) ส่วนคณะกรรมการ
ตามข้อ (๔) และข้อ (๕) ไม่สามารถเบี่ยประชุมได้ อย่างไรก็ตาม กรมที่ดินได้เสนอเรื่องให้
กระทรวงมหาดไทยพิจารณาเสนอคณะรัฐมนตรีแล้ว

**แบบสอบถามประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน
ของสำนักงานที่ดินจังหวัดบุรีรัมย์**

● **ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน**

๑. กรณีที่สาธารณประโยชน์ที่อยู่ในเขตป่าไม้ แต่ปฏิรูปที่ดินไม่ได้ประกาศเป็นเขตดำเนินการไม่ต้องมีหนังสือสอบถาม สปก. กรณีไม่ประสงค์จะดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตลอดไป จังหวัดสามารถนำมาจัดที่ดินตามโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน ได้หรือไม่

ตอบ ตามแนวทางการจัดทำโครงการฯ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกแปลงที่ดินโดยที่ดินที่จะนำมาดำเนินการจะต้องไม่อยู่ในพื้นที่ที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) หรือพื้นที่ป่าไม้ สำหรับกรณีที่ดินดังกล่าวตั้งอยู่ในเขต สปก. จะต้องอยู่นอกเขตพื้นที่ดำเนินการของ สปก. และเขตปฏิรูปดังกล่าวจะต้องไม่ใช่พื้นที่จำแนกออกจากเขตป่าไม้เพื่อให้ สปก. นำมาดำเนินการ ซึ่งกรมที่ดินได้แจ้งเวียนแนวทางปฏิบัติแล้ว ตามหนังสือกรมที่ดิน ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๕๑๑.๔/๒๗/๑๙ ลงวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๔๘ ดังนั้น ในการที่จะพิจารณาว่า สปก. ไม่ประสงค์จะดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตลอดไป หรือไม่ จึงต้องให้สอบถาม สปก. ก่อน

๒. เป็นที่สาธารณประโยชน์แต่หน่วยงานผู้ดูแลไม่สามารถชี้แนวเขตให้ตรง นสส. ได้

ตอบ ในกรณีที่มีหลักฐานหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้วการรังวัดให้เป็นไปตามหลักฐานการรังวัดเดิม หากไม่ตรงตามหลักฐานเดิม เนื่องจากการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเดิมผิดพลาดเคลื่อน ให้บันทึกผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาแล้วพิจารณาเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดมีคำสั่งแก้ไขรูปแผนที่ และเมื่อตามผลการรังวัดได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการเพิกถอนหรือแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๒๙ และให้ใช้รูปแผนที่รังวัดใหม่รังวัดแบ่งผังแปลงในการจัดทำโครงการได้

แบบสอบถามประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ของสำนักงานที่ดินจังหวัดยโสธร สาขามหาชนะชัย

● ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน

๑. ปัญหาที่เกิดขึ้นกรณีจัดที่ดินสาธารณประโยชน์ที่มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้วสภาพปัญหา

เกิดจากการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงตามโครงการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงของกรมที่ดิน ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๒๔ ซึ่งในขั้นตอนการรังวัดขณะนั้นมีระวางรูปถ่ายทางอากาศใช้ในราชการแล้ว แต่เจ้าหน้าที่ไม่นำระวางรูปถ่ายทางอากาศไปตรวจสอบ และไม่นำรูปแผนที่การรังวัดลงในระวางรูปถ่ายทางอากาศให้ปรากฏตำแหน่งที่สาธารณฯ ในระหว่างการออกหนังสืออนุญาตฯ มีราษฎรร้องเรียนไปยังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยอ้างว่าทางราชการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงทับที่ดิน น.ส. ๓ ก. และโฉนดที่ดินของตน ทั้งที่ในขั้นตอนสำรวจและประชาคมเพื่อจัดทำโครงการผู้ร้อง กับพวกต่างยอมรับที่ดินดังกล่าวเป็นที่สาธารณประโยชน์สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน

ตอบ ตามสภาพปัญหาดังกล่าว สำนักงานที่ดินจังหวัดยโสธร สาขามหาชนะชัยได้แก้ไขปัญหา โดย

(๑) ตรวจสอบแล้วมีการทับซ้อนระหว่างหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงกับโฉนดที่ดินและน.ส. ๓ ก. จำนวน ๑๒ ราย ๑๕ แปลง จริง และมีหนังสืออนุญาตฯ ทับซ้อนกับโฉนดที่ดิน/น.ส. ๓ ก. จำนวน ๑๖ แปลง โดยผู้ร้องเรียนกับพวกรวม ๑๓ ราย ได้ยื่นขอรับการจัดที่ดินในครั้งนี้อย่าง

(๒) ได้เดินทางไปชี้แจงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพร้อมเสนอความเห็นควรแจกหนังสืออนุญาตเฉพาะส่วนที่ไม่ทับซ้อนกับโฉนดที่ดินและ น.ส. ๓ ก. ให้ผู้รับการจัดไปก่อน ส่วนที่ทับซ้อนให้ชะลอการแจกไว้จนกว่าผลการสอบสวนจะได้ข้อยุติ คณะกรรมการสิทธิเห็นชอบ

(๓) รายงานกรมที่ดินทราบกรณีร้องเรียนดังกล่าวและความเห็นของคณะกรรมการสิทธิฯ กรมที่ดินเห็นชอบให้แจกหนังสืออนุญาตฯ ในส่วนที่ไม่ทับซ้อนไปก่อน ส่วนที่ทับซ้อนให้ดำเนินการตรวจสอบสอบสวนเพื่อเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สิทธิต่อไป

๒. ปัญหาที่เกิดจากหน่วยงานผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและฝ่ายปกครอง

ตอบ หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และอำเภอท้องที่ไม่ให้ความสำคัญกับโครงการจัดที่ดินเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน เช่น เมื่อมีการสำรวจ

เพื่อคัดเลือกแปลงที่ดินแล้วปล่อยให้เป็นที่ดินของสำนักงานที่ดินฝ่ายเดียว ทั้งที่จะต้องมีการประสานงานกันเพื่อดำเนินการในทุกขั้นตอน อย่างกรณีในขั้นตอนการประชุมประชาคมราษฎรในท้องที่ ทั้งการประชุมครั้งแรกเพื่อขอความเห็นชอบในการนำที่ดินสาธารณประโยชน์มาดำเนินการจัดที่ดิน และการประชุมประชาคมเกี่ยวกับคุณสมบัติผู้ได้รับการจัดที่ดิน เป็นต้น หน่วยงานดังกล่าวไม่ค่อยให้ความร่วมมือเป็นเหตุให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินการตามโครงการฯ

● การแก้ไขปัญหา

ที่ผ่านมาได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดย เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด (สาขา) ได้ไปประสานและชี้แจงทำความเข้าใจถึงขั้นตอนและแนวทางการดำเนินการ ประกอบเอกสารข้อกำหนด ข้อระเบียบรวมทั้งแนวทางปฏิบัติตามหนังสือเวียนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนายอำเภอท้องที่ด้วยตนเองจนเป็นที่เข้าใจแล้ว และสามารถดำเนินการตามโครงการต่อไปได้

การดำเนินการดังกล่าวต้องมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างกรมที่ดิน กรมการปกครอง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยได้มีการประสานขอความร่วมมือ อย่างไรก็ตาม ดีเดมกรมที่ดินได้ทำบันทึกข้อตกลง (MOU) กับกรมการปกครองตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๔ ซึ่งครบกำหนดแล้ว และขณะนี้อยู่ระหว่างกรมที่ดินได้ดำเนินการทำบันทึกข้อตกลง ๓ ฝ่ายระหว่าง กรมที่ดิน กรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ความร่วมมือในการดำเนินการดังกล่าวต่อไป

๓. ปัญหาความล่าช้าที่เกิดจากการแบ่งแปลงที่ดิน

สภาพปัญหา

หลังจากโครงการจัดที่ดินของรัฐจัดความยากจนได้รับการอนุมัติแล้ว สำนักงานที่ดินจังหวัด (สาขา) ได้ประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอำเภอเพื่อนัดทำการรังวัดและออกหมายนัดตามระเบียบเพื่อทำการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงและรังวัดแบ่งแปลงที่ดิน เมื่อถึงวันรังวัดปรากฏว่าราษฎรที่ไม่ได้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์ และไม่มีชื่อในบัญชีสำรวจทำการคัดค้าน โดยอ้างว่า ผู้ไม่ได้บุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์เป็นฝ่ายเสียประโยชน์ แต่ผู้บุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์ ซึ่งเป็นการกระทำผิดกฎหมายกลับได้ประโยชน์ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำการรังวัดไม่สามารถรังวัดได้ จึงได้แจ้งให้ผู้นำชุมชน/ท้องถิ่นแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เป็นที่ยุติก่อน ผลเป็นประการใดแจ้งให้เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด (สาขา) ทราบ จนเวลาล่วงเลยเป็นระยะเวลาอันยาวนานยังมิได้รับแจ้งผลจากองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งที่ในห้วงเวลาเดียวกันได้มีการก่อสร้างสาธารณูปโภค (ถนน) ไปเกือบเสร็จแล้ว

● การแก้ไข้ปัญหา

การดำเนินการของสำนักงานที่ดินจังหวัด สาขามหาชนะชัย ที่สามารถแก้ไข้ปัญหาดังกล่าวได้ดังนี้

(๑) เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด (สาขา) ได้นัดหมายฝ่ายปกครอง/ท้องถิ่นและชุมชนประชุมปรึกษาหารือได้ผลสรุปเป็นแนวทางในการดำเนินการว่า เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าที่ดินสาธารณประโยชน์แปลงที่จะดำเนินการจัดได้มีราษฎรเข้าครอบครองทำประโยชน์เต็มพื้นที่มาก่อนวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๖ ผู้ครอบครองฯ จึงอยู่ในหลักเกณฑ์ได้รับการจัดที่ดิน (ประมาณ ๕๐-๕๐ ราย) แต่เมื่อเกิดปัญหาการคัดค้านของอีกฝ่ายหนึ่งในระหว่างดำเนินการ ถ้าจะให้โครงการฯ มีผลดำเนินการต่อไปโดยไม่ขัดต่อระเบียบ กฎหมาย และสามารถยุติความขัดแย้งในชุมชน/ท้องถิ่นได้ ให้แบ่งส่วนการครอบครองทำประโยชน์ในที่สาธารณประโยชน์รายใหม่

(๒) ผลการดำเนินการ ผู้ครอบครองฯ ทำประโยชน์อยู่เดิมทุกคนยินยอมแบ่งเฉลี่ยที่ดินที่ครอบครองให้กลุ่มผู้คัดค้าน จำนวน ๑๕๐-๑๕๐ ราย รวมถึงวัดแบ่งแปลงที่ดินในครั้งนี้ทั้งสิ้น จำนวน ๑๙๓ แปลง

(๓) การดำเนินการจัดที่ดินแปลงนี้เกิดความล่าช้า แต่สามารถแก้ไข้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน/ท้องถิ่น ยุติลงด้วยดี

แบบสอบถามประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ของสำนักงานที่ดินจังหวัดร้อยเอ็ด

● ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน

๑. เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินโครงการฯ ไม่มีความรู้หรือขาดความเข้าใจในวิธีดำเนินการควรจัดทำคู่มือสำหรับเจ้าหน้าที่ของอำเภอเพื่อศึกษาทำความเข้าใจและเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

ตอบ เดิมกรมที่ดินได้จัดทำหนังสือแนวทางการดำเนินการตามโครงการบริหารจัดการ การใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุกเพื่อขจัดความยากจนเพื่อใช้เป็นคู่มือแนวทางการดำเนินการตามโครงการฯ แต่อย่างไรก็ดี ขณะนี้สำนักจัดการที่ดินของรัฐกำลังจัดทำคู่มือแนวทางการดำเนินการตามโครงการฯ โดยเรียบเรียงการปฏิบัติเป็นหมวดๆ เพื่ออำนวยความสะดวกทำความเข้าใจ และรวบรวมหนังสือเวียนที่เกี่ยวข้องให้เป็นปัจจุบัน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของกรมที่ดินและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติ

๒. ในการปฏิบัติหน้าที่ของช่างรังวัดมักประสบปัญหาเกี่ยวกับผู้บุกรุกไม่อยู่ในพื้นที่ไปทำงานต่างถิ่นทำให้การสอบสวนบันทึกถ้อยคำหรือการนำรังวัดไม่ราบรื่นและผู้บุกรุกหลายรายมีความประสงค์จะให้ออกหนังสืออนุญาตในนามของบุตรหลานหลายแปลงเนื่องจากตนเองแก่ชรามาก เป็นเรื่องที่น่าจะมีการเพิ่มความเข้าใจในทางปฏิบัติเพิ่มเติมว่าจะทำได้หรือไม่เพียงไร

ตอบ ในทางปฏิบัติให้ช่างรังวัดดำเนินการรังวัดแบ่งแปลงไว้ก่อน แล้วให้ญาติแจ้งนัดผู้ครอบครองมาทำการสอบสวนในภายหลังได้

๓. แปลงที่ดินที่ดำเนินโครงการ

๓.๑ การรังวัดออก นสล. ซึ่งดำเนินการพร้อมกับการจัดทำโครงการมักประสบปัญหาความล่าช้า เนื่องจากเรื่องราวการรังวัดออก นสล. ส่วนใหญ่มีความบกพร่องต้องส่งแก้ไขไปมาระหว่างจังหวัดกับสาขา จึงควรออก นสล. ให้เสร็จก่อนดำเนินโครงการฯ

ตอบ ในกรณีที่ยังไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง หากจะดำเนินการตามโครงการฯ ก็สามารถรังวัดออก นสล. ได้ในคราวเดียวกัน โดยกระบวนการจะต้องรังวัดรอบแปลงเสร็จแล้วจึงรังวัดแบ่งแปลงเมื่อรังวัดแบ่งแปลงเสร็จ ก็สามารถดำเนินการตามโครงการฯ ได้ต่อไป ส่วนกรณีการเสนอบอกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงก็สามารถดำเนินการได้ตามระเบียบและกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง โดยทั้ง ๒ กรณีสามารถดำเนินการได้ในคราวเดียวกัน โดยไม่ต้องขอให้ออก นสล. ก่อน หากมีข้อบกพร่องก็สามารถแก้ไขให้ครบถ้วนในภายหลังได้

๓.๒ แปลงที่ดินที่อยู่ในหลักเกณฑ์ต้องดำเนินโครงการฯ เพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ แต่ต้องถิ่นหรืออำเภอไม่มีความประสงค์จะจัดทำโครงการฯ

ตอบ เนื่องจากการดำเนินการตามโครงการดังกล่าว เป็นการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดให้เป็นตัวชี้วัดในระดับกลุ่มภารกิจด้านกิจการความมั่นคง กระทรวงมหาดไทย โดยให้กรมที่ดินเป็นเจ้าภาพหลัก โดยในขั้นตอนการจัดทำโครงการผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาจะต้องเป็นผู้เสนอโครงการ ผลสำเร็จของโครงการจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากท้องถิ่น อำเภอ สำนักงานที่ดินในฐานะเจ้าภาพหลัก จึงควรประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงนโยบาย กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาให้แก่ราษฎรในพื้นที่ร่วมกัน

๔. ระเบียบ/กฎหมาย/แนวทางปฏิบัติ

ควรให้คำจำกัดความ “ผู้บุกรุก” ให้มีความชัดเจนว่า เป็นผู้บุกรุกมาตั้งแต่เมื่อใด พ.ศ. ไດ

ตอบ ผู้ที่จะเข้าร่วมโครงการจะต้องเป็นราษฎรที่ยากจน ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หรือมีแต่ไม่เพียงพอ และได้ครอบครองทำกินในที่ดินนั้นอย่างชัดเจนเป็นเวลานานแล้ว (ก่อน ๑ ต.ค. ๒๕๔๖) ทั้งนี้ เป็นไปตามมติ ค.ร.ม เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๔๗ ซึ่งกรมที่ดินได้แจ้งเวียนให้จังหวัดทราบแล้ว ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๕๑๑.๔/ว ๔๐๑๔ ลงวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๘

แบบสอบถามประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ของสำนักงานที่ดินจังหวัดเลย

● ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน

๑. ผู้บุกรุกไม่ยอมรับสถานะความเป็นที่สาธารณะประโยชน์ แต่อยากได้หนังสือแสดงสิทธิในที่ดินมากกว่า

ตอบ กรณีราษฎรที่ต้องการโฉนดที่ดิน ควรชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานะของที่ดินการเป็นที่ดินของรัฐ ข้อกฎหมาย หากครอบครองภายหลังการเป็นที่ดินของรัฐ แม้ครอบครองนานเพียงใดก็ไม่อาจอ้างอายุความเพื่อให้ได้กรรมสิทธิ์ได้ หากประสงค์ได้แย้งสิทธิหรือคัดค้านสิทธิให้กันที่ดินส่วนนั้นออกจากโครงการแล้วดำเนินการพิสูจน์สิทธิ ตามแนวทางที่คณะกรรมการ กพร. กำหนดต่อไป

๒. ประชาชนไม่เข้าใจเจตนารมณ์ในการได้รับใบอนุญาต เมื่อมีหนังสืออนุญาตฯ แล้ว ก็กลับนำไปแสวงหาผลประโยชน์ เช่น ขายสิทธิกัน เอาสิทธิไปหมุนเวียนหาเงิน

ตอบ ก่อนแจกหนังสืออนุญาตควรชี้แจงทำความเข้าใจว่าหนังสืออนุญาตนี้เป็นการอนุญาตให้เข้าอยู่อาศัยทำกิน ห้ามมิให้เปลี่ยนมือ เว้นแต่ทายาทมีสิทธิขอใช้ที่ดินนั้นก่อนบุคคลอื่น โดยต้องยอมรับตามเงื่อนไขด้านที่ระบุไว้ในหนังสืออนุญาต และควรหวงแหนไว้ทำกินเพื่อครอบครองเท่านั้น หากผู้รับหนังสืออนุญาตทำผิดเงื่อนไขให้เสนอเรื่องต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาเพิกถอนการอนุญาตทั้งหมด หรือบางส่วน ตามข้อ ๑๗ แห่งระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๗

๓. การระบุว่า “เป็นโฉนดคนจน” ทำให้เกิดความรู้สึกแก่ผู้ได้รับหนังสืออนุญาตฯ

ตอบ ควรชี้แจงประชาสัมพันธ์ว่าหนังสืออนุญาตเป็นเพียงหนังสืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐเท่านั้น โดยผู้รับอนุญาตจะต้องเป็นผู้ยากจนไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หรือมีน้อยแต่ไม่เพียงพอ

๔. เมื่อมีการมอบหนังสืออนุญาตฯ ไปแล้ว ได้มีการติดตามตรวจสอบว่า ผู้ขอมีการทำผิดเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในหนังสืออนุญาตหรือไม่ อย่างไร

ตอบ ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๗ ข้อ ๑๒, ๑๓ ก่อนต่อหนังสืออนุญาตกำหนดให้เจ้าหน้าที่ออกไปตรวจสอบว่า ผู้ขอได้รับอนุญาตปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือไม่ แล้วเสนอความเห็นให้คณะกรรมการพิจารณาต่อหนังสืออนุญาต

๕. หากต่อไปข้างหน้า ยินยอมให้ผู้บุกรุกอยู่ในที่ดินนานจนเกิดความหวงแหน รู้สึกว่าอยู่ในฐานะเจ้าของสิทธิมากกว่าเป็นผู้บุกรุกแล้ว มีการยกเลิกหรือไม่ต่อใบอนุญาตให้แล้ว รัฐยังไม่เคยคิดหาแนวทางรองรับกรณีดังกล่าวไว้

ตอบ ปัจจุบันหนังสืออนุญาตมีอายุ ๕ ปี แต่สามารถต่ออายุได้คราวละ ๕ ปี แต่ในการดำเนินงานในอนาคตเป็นเรื่องนโยบายของรัฐบาลว่าจะให้เพียงสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ หรือสิทธิครอบครอง หรือกรรมสิทธิ์ โดยรัฐจะต้องออกเป็นกฎหมาย เพื่อให้มีผลใช้บังคับกับที่ดินของรัฐทุกประเภท

๖. มาตรการจัดที่ดินของรัฐจัดความยากจน ควรเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาระยะสั้นในการนำเอาคนออกจากที่ดินของรัฐ มากกว่าหาคนเข้าไปอยู่ในที่ดินของรัฐ แล้วมอบหนังสืออนุญาตฯ ให้โดยเชิญนักการเมืองมาขอเพื่อหาคะแนนเสียง ส่วนมาตรการระยะยาวในการแก้ไขปัญหาคือ ควรหาที่ดินทำกินที่ได้รับสิทธิจากการปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.) มาให้ผู้บุกรุกเข้าไปอยู่แทน หรือตรวจสอบแล้วมีสิทธิในที่ดินอื่นเพียงพอแก่การดำรงชีพแล้ว ควรมอบคืนที่ดินอันได้ชื่อว่า ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองได้ใช้ร่วมกัน ไว้ให้อนุชนรุ่นหลังมีไว้ใช้สืบต่อไป

ตอบ หลักเกณฑ์ในการดำเนินการตามโครงการดังกล่าว ที่ดินที่จะนำมาจัดต้องเป็นที่สาธารณประโยชน์ที่ราษฎรเล็กใช้ประโยชน์ร่วมกัน และไม่มีควมจำเป็นต้องสงวนหวงห้ามไว้ให้ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันอีกต่อไปมาดำเนินการเท่านั้น ส่วนที่หวงห้ามไว้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมยังคงหวงห้ามไว้ ซึ่งจะต้องจำแนกให้ชัดเจน โดยกระบวนการต้องผ่านการประชาคมราษฎรในพื้นที่ สภาองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัด พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการดำเนินการ ซึ่งผู้ที่ได้รับจัดที่ดินจะต้องเป็นผู้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์มาอย่างชัดเจนเป็นเวลานาน ไม่ใช่ผู้บุกรุกรายใหม่ และกำหนดขอบเขตให้ชัดเจน ห้ามมิให้มีการขยายพื้นที่ หากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขจะต้องถูกเพิกถอนการอนุญาต แล้วนำไปจัดให้ราษฎรในลำดับถัดไป ส่วนเมื่อกำหนดขอบเขตชัดเจนแล้วส่วนที่จะกันไว้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ก็จะต้องกำหนดขอบเขตชัดเจนเช่นกัน โดยให้ราษฎรร่วมกันดูแลรักษาอย่าให้มีผู้นำไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันต่อไป และจากข้อมูลการดำเนินการปัจจุบันที่สาธารณประโยชน์ที่ออก นสส. แล้ว เนื้อที่ประมาณ ๖.๕ ล้านไร่ ได้ดำเนินการจัดที่ดินแล้วเพียงประมาณ ๓ แสนไร่ คิดเป็นประมาณร้อยละ ๕ ของที่สาธารณประโยชน์ ทั่วประเทศเท่านั้น

อนึ่ง เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าว ถือเป็นนโยบายของรัฐบาลด้วย ที่จะจัดที่ดินให้แก่เกษตรกรผู้ยากจนได้มีสิทธิทำกินในที่ดิน และกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมตามมาตรา ๘๕ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระพุทธศักราช ๒๕๕๐ ดังนั้นการที่รัฐมนตรีได้เดินทางไปมอบหนังสืออนุญาตด้วยตนเอง จึงถือเป็นภารกิจส่วนหนึ่งของรัฐบาล

แบบสอบถามประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ของสำนักงานที่ดินจังหวัดศรีสะเกษ

- ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน
สำนักงานที่ดินจังหวัดศรีสะเกษ มีการดำเนินการโครงการจัดที่ดินฯ ปีละประมาณ ๓,๐๐๐ แปลง ทำให้มีปัญหาในการปฏิบัติงาน ดังนี้
 ๑. เจ้าหน้าที่ในการจัดเก็บข้อมูลมีไม่เพียงพอ ควรอนุมัติให้จัดจ้างลูกจ้างเพื่อช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน
ตอบ กรณีดังกล่าวเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดในการบริหารงานบุคคลให้เกิดประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ดี จังหวัดอาจขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติราชการนอกเวลาได้ โดยจัดทำรายละเอียดให้กรมที่ดิน และกรมที่ดินจะได้พิจารณาจัดสรรงบประมาณดังกล่าวให้จังหวัดต่อไป
 ๒. ควรจัดให้มีงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนในการประชุมคณะกรรมการรวมทั้งค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมดังกล่าว
ตอบ ค่าเบี้ยประชุมคณะกรรมการพิจารณาเพื่ออนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ไม่สามารถเบิกจ่ายได้ เนื่องจากคณะกรรมการดังกล่าวมิได้เป็นคณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งตามกฎหมาย จึงไม่มีสิทธิได้รับเบี้ยประชุมตามพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมกรรมการ พ.ศ. ๒๕๔๗
 ๓. ครุภัณฑ์ในการจัดเก็บมีไม่เพียงพอ เช่น ตู้เก็บเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์และเครื่องพิมพ์
ตอบ ให้จังหวัดเสนอคำขอตั้งงบประมาณในการจัดซื้อครุภัณฑ์ดังกล่าวเพื่อให้กรมที่ดินพิจารณาเสนอสำนักงานงบประมาณต่อไป
 ๔. กรณีผู้รับอนุญาตเสียชีวิตในระหว่างที่หนังสืออนุญาตยังไม่หมดอายุ เมื่อทายาทมาดำเนินการควรให้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อในหนังสืออนุญาตฯ โดยมีวิธีการดำเนินการสอบสวน การประกาศ ในทำนองเดียวกับการขอรับมรดกตามมาตรา ๘๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน โดยวิธีสลับหลังในปีต่อไปเพื่อลดขั้นตอนในการทำหนังสืออนุญาตใหม่
ตอบ กรณีดังกล่าว กระทรวงมหาดไทยมีหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๕๑๑.๓/ว ๓๔๙ ลงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ เรื่อง ชักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๓ กรณีผู้รับอนุญาตถึงแก่กรรม ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๓ ข้อ ๑๕ กำหนดว่า ผู้รับอนุญาตจะโอนสิทธิให้ผู้อื่นไม่ได้ เนื่องจากเป็นสิทธิเฉพาะตัว เพียงแต่ระเบียบฯ ดังกล่าว กำหนดให้ทายาทโดยธรรมของผู้รับอนุญาตที่

ถึงแก่กรรมมีสิทธิที่จะขอใช้ที่ดินนั้นก่อนบุคคลอื่น โดยให้แจ้งความประสงค์ขอใช้ประโยชน์ในที่ดินแปลงดังกล่าวเป็นการชั่วคราว ภายใน ๙๐ วัน นับตั้งแต่วันที่รับอนุญาตถึงแก่กรรม กรณีทายาทแจ้งความประสงค์ขอใช้ประโยชน์ในที่ดินภายในกำหนด ทายาทสามารถที่จะครอบครองทำประโยชน์ต่อเองได้ จนกว่าจะมีคำสั่งของคณะกรรมการพิจารณาเพื่ออนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ โดยให้คณะกรรมการฯ พิจารณาคุณสมบัติของทายาทตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง หากปรากฏว่า ทายาทเป็นผู้มีสิทธิได้รับอนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่ออกหนังสืออนุญาตตามแบบทำเยียบฯ มีกำหนดคราวละ ๕ ปีนับแต่วันอนุญาต

๕. กรณีหนังสืออนุญาตฯ (ฉบับผู้ถือ) สูญหาย ควรจะให้ดำเนินการออกใบแทนโดยให้มีวิธีการดำเนินการสอบสวน ประกาศ ในทำนองเดียวกับการออกใบแทนตามมาตรา ๖๓ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

ตอบ กรณีดังกล่าว กรมที่ดินมีหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๕๑๑.๓/๑๙๒๙๒ ลงวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๓ ตอบจังหวัดพิษณุโลก สรุปว่า ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๗ ไม่ได้กำหนดวิธีการดำเนินการไว้ เนื่องจากหนังสืออนุญาตดังกล่าว ไม่สามารถที่จะนำไปจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมใดๆ ได้ ดังนั้นหากหนังสืออนุญาตฯ ชำรุดหรือสูญหาย ผู้รับอนุญาตสามารถที่ยื่นคำขอให้เจ้าหน้าที่รับรองสำเนาหนังสืออนุญาตฯ เพื่อใช้เป็นหลักฐานได้ โดยไม่ต้องออกใบแทนแต่อย่างใด

๖. ในการต่ออายุหนังสืออนุญาต ควรให้ดำเนินการโดยการสลักหลังหนังสืออนุญาตฉบับเดิมโดยมีต้องดำเนินการออกใบอนุญาตใหม่ เพื่อเป็นการลดขั้นตอน

ตอบ กรณีดังกล่าว กรมที่ดินมีหนังสือ ที่ มท ๐๕๑๑.๓/ว ๑๙๔๙๙ ลงวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๕๔ เรื่อง การหมายเหตุ การยกเลิกหรือเพิกถอนและการต่ออายุใบอนุญาตตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๗ เวียนให้ทุกจังหวัดทราบแล้ว สรุปได้ดังนี้

เมื่อจังหวัดดำเนินการตามข้อ ๑๓ ครบถ้วนแล้ว ให้สรุปเรื่องราวเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามความในมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ครั้งที่..... มีกำหนด ๕ ปี นับแต่วันที่.....จนถึงวันที่.....พร้อมทั้งลงนามพร้อมวันเดือนปี กำกับไว้ สำหรับบัญชีควบคุมการอนุญาต ในช่องหมายเหตุ ให้จดแจ้งการต่ออนุญาต ครั้งที่.....เมื่อวันที่.....และให้ลงนามกำกับไว้

**แบบสอบถามประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน
ของสำนักงานที่ดินจังหวัดสุรินทร์**

- ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน
 - ไม่ได้รับความร่วมมือจากอำเภอเท่าที่ควร

ตอบ การดำเนินการโครงการจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งราษฎรในท้องที่ ผู้ปกครองท้องที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด และที่สำคัญที่สุดคือ สำนักงานที่ดิน การปรับแนวคิดในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรให้ทุกฝ่ายยอมรับและร่วมมือในการดำเนินการ โดยการชี้แจงทำความเข้าใจในนโยบายของรัฐบาล ข้อกฎหมาย ระเบียบ ขั้นตอน วิธีการดำเนินการ รวมทั้งผลดี ผลเสีย และประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินการ ในการประสานขอความร่วมมือการดำเนินการอาจทำได้ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ อาจทำเป็นหนังสือรวมทั้งขอความร่วมมือโดยตรง หากมีปัญหาข้อขัดข้องอาจนำเสนอปัญหาต่อท่านผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะผู้มีอำนาจทางการบริหารสูงสุดของจังหวัด เพื่อพิจารณาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้

**แบบสอบถามประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน
ของสำนักงานที่ดินจังหวัดอุบลราชธานี**

● **ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน**

๑. เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจในระเบียบ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงาน

ตอบ เดิมกรมที่ดินได้จัดทำหนังสือแนวทางการดำเนินการตามโครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุก ขณะนี้กรมที่ดินจะได้จัดทำคู่มือแนวทางปฏิบัติการดำเนินการตามโครงการฯ เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงาน โดยมีคำอธิบายขั้นตอนวิธีการดำเนินการ รวมทั้งระเบียบคำสั่งที่เป็นปัจจุบันด้วย

๒. ไม่มีอุปกรณ์และเครื่องมือในการจัดทำสาธารณูปโภค

ตอบ ในการจัดทำสาธารณูปโภคในโครงการ จังหวัดสามารถขอรับการสนับสนุนงบประมาณการจัดทำสาธารณูปโภคจากกรมที่ดิน โดยให้สำนักงานที่ดินจังหวัด หรือที่ทำการปกครองจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการ หรือขอให้กรมที่ดินดำเนินการโดยจะได้ออมให้หน่วยจัดที่ดินเพื่อประชาชน สำนักจัดการที่ดินของรัฐ เป็นผู้ดำเนินการก็ได้

๓. การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความล่าช้า

ตอบ ในการดำเนินการจะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน การประสานขอความร่วมมือเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้การดำเนินการตามโครงการประสบความสำเร็จ การประสานงานดังกล่าวสามารถดำเนินการได้หลายช่องทางทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่สำคัญต้องปรับแนวคิดให้ทุกฝ่ายร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยในส่วนของกรมที่ดินได้จัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกับกรมการปกครอง (MOU) แต่ปัจจุบันได้มีการแก้ไข พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องถิ่นที่ให้นายอำเภอร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาที่ดินสาธารณะประโยชน์ จึงต้องมีการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกับกรมการปกครองและกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการ

แบบสอบถามประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ของสำนักงานที่ดินจังหวัดอุตรดิตถ์

● ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน

๑. กระบวนการคัดเลือกแปลงที่ดินที่ต้องประสานกับหน่วยงานในท้องที่ในการสำรวจแปลงที่ดิน ที่เข้าหลักเกณฑ์ตามที่ระเบียบกำหนด ควรกำหนดระยะเวลาทำการสำรวจ ตั้งแต่ต้นปีงบประมาณ และกำหนดระยะเวลาให้รายงานผลการสำรวจมาให้กระชั้นเกินไป และกระบวนการจัดทำโครงการที่อำเภอจะต้องเป็นผู้จัดทำโครงการเพื่ออนุมัติโครงการกับผู้ว่าราชการจังหวัด ควรกำหนดระยะเวลาดำเนินการไว้ เพื่อเป็นการเร่งรัด

ตอบ ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ พ.ศ.๒๕๔๗ กำหนดให้เจ้าพนักงานที่ดินจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการพิจารณาเพื่ออนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ภายใน ๑๕ วัน นับแต่รับคำขอ และเมื่อคณะกรรมการฯ พิจารณาอนุญาตแล้วให้เสนอผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อออกหนังสืออนุญาตภายใน ๗ วัน นับแต่มีมติ แต่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาการดำเนินการของอำเภอในการจัดทำโครงการและองค์ประกอบครุภัณฑ์ในที่ดินจัดทำประชาคมไว้ เนื่องจากเป็นหน่วยงานภายนอก ในทางปฏิบัติควรมีการประสานงานอย่างใกล้ชิด แต่อย่างไรก็ดี ในการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกับกรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จะได้นำข้อเสนอดังกล่าวบรรจุไว้ในบันทึกข้อตกลงร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินการโครงการบรรลุวัตถุประสงค์

ส่วนกระบวนการคัดเลือกแปลงนั้น กรมที่ดินได้มีหนังสือแจ้งเวียนให้จังหวัดคัดเลือกแปลงที่ดินที่จะนำมาดำเนินการ ก่อนเริ่มปีงบประมาณที่จะดำเนินการ (เดือนตุลาคม) โดยจะแจ้งให้สำนักงานที่ดินตรวจสอบประเมินเดือนกรกฎาคม ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวเห็นว่าเพียงพอต่อการดำเนินการแล้ว อย่างไรก็ตามในการดำเนินการจังหวัดสามารถประสานผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่สาธารณะประโยชน์ เพื่อเตรียมการไว้ล่วงหน้าได้ โดยไม่ต้องรอหนังสือสั่งการจากกรมที่ดิน

๒. กระบวนการรังวัดตรวจสอบที่ดินสาธารณะ ซึ่งต้องใช้งบประมาณในการดำเนินงาน โดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาเป็นผู้ยื่นคำขอ

ตอบ การดำเนินการรังวัดตามโครงการ หากที่สาธารณะประโยชน์ที่นำเข้าร่วมโครงการยังไม่มีเอกสาร นส.ล. จังหวัดสามารถขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการรังวัดตรวจสอบ นส.ล. และแบ่งแปลง จากกรมที่ดินไปในคราวเดียวกันกับการรังวัดวางผังแบ่งแปลง หากรูปแบบที่เนื้อที่เปลี่ยนแปลงก็สามารถแก้ไขได้โดยถือปฏิบัติตามระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการเพิกถอน หรือแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๒๙

แบบสอบถามประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครราชสีมา

● ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน

๑. ปัญหาขั้นตอนการคัดเลือกบุคคลที่จะได้รับการจัดที่ดิน ตามแนวทางที่กรมที่ดินกำหนดไว้ต้องมีการจัดทำประชาคม ๒ ครั้ง คือ ในครั้งแรกเป็นการประชาคมเพื่อคัดเลือกแปลงที่ดิน ที่จะนำมาจัดการตามโครงการ และครั้งที่ ๒ เป็นการคัดเลือกบุคคลที่จะได้รับการจัดที่ดิน ซึ่งเป็นการประชุมภายหลังจากที่ได้มีการรังวัดแบ่งแปลงที่ดินเรียบร้อยแล้ว และเตรียมเสนอคณะกรรมการ พิจารณาให้ความเห็นชอบ ซึ่งในการประชุมครั้งหลังนี้ ประชาชนผู้เห็นว่าตนไม่ได้ประโยชน์จากโครงการนี้จะทำการโต้แย้งคัดค้าน ประกอบกับหน่วยงานเจ้าของโครงการก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับโครงการเท่าที่ควร อันอาจเนื่องมาจากความต้องการ (แฝง) ที่จะดึงงบประมาณในการดำเนินการเท่านั้น เมื่อหน่วยงานดังกล่าวได้รับการจัดสรรงบประมาณไปแล้วก็ไม่ได้ให้ความสำคัญในการที่จะดำเนินการตามโครงการต่อไป จนบรรลุถึงผลสำเร็จของโครงการ เมื่อเกิดปัญหาการคัดค้านโต้แย้งขึ้นก็นิ่งเฉยไม่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่เพื่อให้โครงการสำเร็จลุล่วง ถึงแม้จะสอบถามผลสืบหน้าว่าเป็นเช่นใด ก็จะไม่ได้รับการชี้แจงใดๆ

ข้อเสนอ กรมที่ดินควรกำหนดแนวทางการดำเนินการใหม่ โดยกำหนดให้มีการประชาคมเพื่อคัดเลือกแปลงที่ดินและคัดเลือกบุคคลที่จะได้รับการจัดสรรไว้ในคราวเดียวกัน

ตอบ ในการจัดประชาคมจะมีการดำเนินการ ๒ ครั้ง ครั้งแรกเป็นการประชาคมเพื่อให้ราษฎรในพื้นที่ ทั้งที่อยู่ในแปลงที่สาธารณประโยชน์ และราษฎรที่เคยใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์รวมทั้งราษฎรทั่วไปในพื้นที่ ลงความเห็น ว่าสมควรจะนำที่ดินสาธารณประโยชน์นั้นมาดำเนินการจัดทำโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจนหรือไม่ โดยในการดำเนินการจะต้องชี้แจงผลดีผลเสียและประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินการ เปิดโอกาสให้ราษฎรมีส่วนร่วม สอบถามข้อมูลที่ต้องการทราบ ส่วนการประชาคม ครั้งที่สอง เป็นการประชุมภายหลังรังวัดแบ่งแปลงแล้ว เพื่อให้ราษฎรในพื้นที่ร่วมกันตรวจสอบคุณสมบัติบุคคลกันเองว่าผู้มีชื่อได้รับการจัดที่ดินเป็นผู้ยากจนไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หรือมีน้อยไม่เพียงพอ และครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินอย่างชัดเจนเป็นเวลานานแล้ว (ก่อน ๑ ตุลาคม ๒๕๕๖) ดังนั้น การประชาคมทั้งสองครั้งมีวัตถุประสงค์ต่างกัน ขั้นตอนต่างกัน ระยะเวลาดำเนินการต่างกัน จึงไม่สามารถประชาคมรวมกันได้ แต่หากมีปัญหาการโต้แย้งคัดค้านก็สามารถดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติที่กำหนดได้

๒. ปัญหาความทับซ้อนระหว่างหน่วยงานเกี่ยวกับอำนาจการดูแลรักษาแปลงที่ดิน ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากมีพระราชกฤษฎีกากำหนดที่ดิน ให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน และคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ให้ความเห็นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ ไว้โดยชัดแจ้งแล้วว่า ที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน หากพลเมืองเล็กใช้ร่วมกันหรือเปลี่ยนสภาพจากการเป็นที่ดินที่พลเมืองใช้ร่วมกันแล้ว ที่ดินดังกล่าวย่อมถูกเพิกถอน การเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินโดยผลของพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดิน และอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาที่ดินดังกล่าวเป็นของ ส.ป.ก. ดังนั้น กระทรวงมหาดไทยจึงไม่มีอำนาจที่จะนำที่ดินดังกล่าว มาจัดให้ประชาชนตามโครงการได้ จนกว่าจะได้รับการยืนยันเป็นหนังสือจากคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมว่าจะไม่นำที่ดินดังกล่าวไปใช้เพื่อการปฏิรูปที่ดินตลอดไป

ข้อเสนอ ปัญหานี้หากกรมที่ดินประสงค์ที่จะดำเนินการตามโครงการจัดที่ดิน เมื่อได้รับรายงานจากสำนักงานที่ดินในส่วนภูมิภาคถึงปัญหาดังกล่าว เจ้าหน้าที่ของกรมที่ดิน ซึ่งอยู่ในส่วนกลางควรเป็นผู้ดำเนินการประสานไปยังสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เพื่อขอรับการยืนยันเรื่องการจะนำที่ดินดังกล่าวไปใช้เพื่อการปฏิรูปหรือไม่ ก่อนที่จะเร่งรัดขอทราบผลคืบหน้าไปยังส่วนภูมิภาค

ตอบ ในการดำเนินการดังกล่าวจะต้องเริ่มต้นจากพื้นที่ โดยจะต้องให้ความเห็นว่าเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ดังกล่าว ราษฎรเล็กใช้ประโยชน์ร่วมกันแล้วหรือไม่ อยู่ในเขตดำเนินการของ ส.ป.ก. หรือไม่ และ ส.ป.ก. ประสงค์จะนำไปใช้เพื่อการปฏิรูปที่ดินต่อไปหรือไม่ โดยผ่านความเห็นของคกรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ ส.ป.ก. จังหวัด และ คปก. จังหวัด เพื่อส่งเรื่องให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินส่วนกลาง พิจารณาว่าจะขัดข้องในการที่กรมที่ดิน จะดำเนินการโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน หรือไม่ โดยไม่ต้องรอให้มีพระราชกฤษฎีกายกเลิกเขตปฏิรูปที่ดินก่อน (ตามหนังสือตอบข้อหารือจังหวัดอุดรธานี ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๕๑๑.๔/๒๖๔๓๓ ลงวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๐) แต่อย่างไรก็ดี หากจังหวัดประสงค์จะขอให้กรมที่ดินประสานสำนักงานปฏิรูปที่ดินส่วนกลาง อีกทางหนึ่งก็สามารถดำเนินการได้ โดยคณะกรรมการกฤษฎีกาได้มีความเห็นในประเด็นเกี่ยวกับที่ดินที่อยู่ในเขตพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและเป็นที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ประเภทที่รกร้างว่างเปล่า ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๖ (๓) แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๔ ว่าหาก ส.ป.ก. ไม่มีแผนงานและไม่ประสงค์จะนำที่ดินดังกล่าว มาดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และกรมที่ดินได้รับคำยืนยันจาก ส.ป.ก. เช่นนั้นแล้ว ส.ป.ก. จะต้องดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพิกถอนที่ดินออกจากเขตปฏิรูป เพื่อให้หน่วยราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงสามารถเข้าไปดำเนินการได้ตามเรื่องเสรีจ ที่ ๓๔๓/๒๕๔๕ เรื่อง หารือเกี่ยวกับการนำที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินไปดำเนินการตามกฎหมายอื่น

สำหรับการดำเนินการจัดทำโครงการจัดที่ดินในพื้นที่ดังกล่าว หาก ส.ป.ก. แจ้งว่าไม่มีแผนดำเนินการในพื้นที่ดังกล่าว สามารถดำเนินการจัดทำโครงการไปก่อน โดยไม่ต้องรอให้มีพระราชกฤษฎีกายกเลิกเขตปฏิรูปที่ดินตามหนังสือกรมที่ดิน ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๕๑๑.๔/๒๖๔๓๓ ลงวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๐ ตอบข้อหารือจังหวัดอุตรดิตถ์

ข้อสังเกต ตามความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสรีจที่ ๓๔๓/๒๕๔๕ เป็นกรณีการหารือเรื่องการเดินทางออกโฉนดที่ดินในเขต ส.ป.ก. โดยได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินครอบคลุมทั้งอำเภอ ซึ่งจะส่งผลให้สถานะที่ดินเปลี่ยนแปลงไป จึงต้องมีการตราพระราชกฤษฎีกากันเขต ส.ป.ก. ก่อน แต่ตามหนังสือตอบข้อหารือจังหวัดอุตรดิตถ์ดังกล่าว เป็นกรณี ส.ป.ก. ไม่ขัดข้องยินยอมให้กรมที่ดินเข้าไปดำเนินการจัดที่ดินสาธารณประโยชน์ให้ราษฎรในพื้นที่นอกเขตดำเนินการและ ส.ป.ก. ไม่ประสงค์จะนำไปปฏิรูปตลอดไป โดยสถานะของที่ดินดังกล่าวยังคงเป็นที่สาธารณประโยชน์อยู่ ประกอบกับในการพิจารณาสถานะของที่ดินสาธารณประโยชน์ นั้น สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ได้มีหนังสือ ที่ กษ ๑๒๐๔/๓๙๙๗ ลงวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๔๘ ตอบข้อหารือแนวทางการดำเนินการจัดที่ดินในท้องที่อำเภอที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินครอบคลุมทั้งอำเภอ ว่าหากที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ยังไม่เลิกใช้ประโยชน์ร่วมกันและ ส.ป.ก. ยังไม่มีการนำมาดำเนินการ ก็ยังคงอยู่ในอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลโดยตรง ส.ป.ก. จึงไม่ขัดข้องในการที่กรมที่ดินจะดำเนินการ อย่างไรก็ตาม หากภายหลังปรากฏว่า มีความเห็นในระดับจังหวัด (องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอ และจังหวัด) เห็นชอบว่าราษฎรเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกันแล้วและให้ ส.ป.ก. นำมาปฏิรูปที่ดิน ส.ป.ก. ก็สามารถนำมาดำเนินการได้ ดังนั้น การจะนำที่ดินมาดำเนินการขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นกรณีๆ ไป นอกจากนี้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมยังมีความเห็นเกี่ยวกับ การเลิกใช้ประโยชน์ว่า การที่ราษฎรเข้าไปบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ไม่ถือว่าเป็นการเลิกใช้ประโยชน์

คณะผู้จัดทำ

● ชื่อหนังสือ เรื่อง โครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน

● ที่ปรึกษา

๑. นายมนัส ฉั่วสวัสดิ์	ผู้อำนวยการสำนักจัดการที่ดินของรัฐ
๒. นายชัยยศ เหลือภัทรเชวง	ผู้อำนวยการกองฝึกอบรม

● คณะผู้จัดทำ

๑. นายชัชวาล สมจิตต์	ผู้อำนวยการส่วนคุ้มครองที่ดินของรัฐ
สำนักจัดการที่ดินของรัฐ
๒. นายพินัย ดงคาเขตร	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ
หัวหน้ากลุ่มงานวางแผนและพัฒนากองฝึกอบรม
กองฝึกอบรม
๓. นางสาวพรอุษา ประทุม	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ
หัวหน้างานเอกสารวิชาการและพัฒนากองฝึกอบรม
กองฝึกอบรม
๔. นายวินัย ผจญศิลป์	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ
กองฝึกอบรม
๕. นางสาวพรทิพย์ รัตนพันธ์	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ
กองฝึกอบรม
๖. นายชัยอนันต์ ศิริรักษ์	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ
กองฝึกอบรม
๗. นายภาณุพันธ์ กิ่งทอง	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ
กองฝึกอบรม
๘. นางสาวประภาพร จินาวัลย์	นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการ
กองฝึกอบรม

● ผู้ออกแบบ/ฝ่ายศิลป์ : กลุ่มงานออกแบบและสร้างสื่อสิ่งพิมพ์ กองการพิมพ์

๑. นางสาวกมลพร ทักษิณาสถาพร	นายช่างพิมพ์ชำนาญงาน
๒. นายনীทธี มีฤกษ์	นายช่างพิมพ์ชำนาญงาน

พิมพ์ที่ : กองการพิมพ์ กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย

ปีที่พิมพ์ : สิงหาคม ๒๕๕๕ จำนวน ๑,๒๐๐ เล่ม

